

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра банківського бізнесу

ЖУК Руслан Олегович

Рейтингова оцінка банку в сучасних умовах /
Rating assessment of the bank in modern conditions

спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Банківська справа
Випускна кваліфікаційна робота за ступенем вищої освіти «магістр»

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФБСм-21
Р.О. Жук

Науковий керівник:
к.е.н., доцент Ю.М. Галіцейська

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

«__»_____ 2021 р.

Завідувач кафедри

_____ **О.В. Дзюблюк**

ТЕРНОПІЛЬ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	6
1.1. Сутність, види та напрями рейтингового оцінювання банків.....	6
1.2. Організація рейтингового управління банком.....	14
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ	23
2.1. Оцінка внутрішнього рейтингового управління у вітчизняних банках....	23
2.2. Оцінка рейтингових методик міжнародних рейтингових агентств щодо рейтингування діяльності вітчизняних банків.....	31
2.3. Особливості діяльності національних рейтингових агентств в сфері рейтингування комерційних банків	42
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	51
РОЗДІЛ 3. ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ БАНКІВ УКРАЇНИ	53
3.1. Проблеми та недоліки систем національних рейтингових агентств щодо оцінки діяльності банківських установ	53
3.2. Перспективи розробки та використання альтернативних рейтингів вітчизняних банків.....	59
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні економічні умови з яскраво вираженими рисами гіпердинамічності та крайньої нестабільності, у яких змушені працювати бізнес-структури у всьому світі, вимагають від менеджерів різних рівнів прийняття оптимальних управлінських рішень у максимально короткі терміни. Особливої ваги це питання набуває для комерційних банків, оскільки шоки фінансового сектора мають значний негативний вплив на всіх суб'єктів економічної системи. У зв'язку з цим актуальним є формування об'єктивної оцінки діяльності банківських установ. Ефективним механізмом реалізації цього завдання у світі є численні методики рейтингування банків. Разом з цим, різноманітність існуючих рейтингових методик не забезпечує єдності та сумісності результатів рейтингування, що дозволяє ними маніпулювати та зумовлює необхідність розвитку наукових підходів до формування

Огляд літератури з теми дослідження. Дослідженню теоретичних та науково-методичних аспектів рейтингової оцінки банків присвятили свої праці такі вітчизняні науковці як: Афанасенко М. В., Бех М. С., Ганзюк С. М., Гогой І.Ю., Житний П.Є., Іщенко О.О., Мусієнко О.М., Маслова А.Ю., Полушина О.С., Рязанова Н.О., Ходоровский М.Я. та ін. Однак, в дослідженнях зазначених авторів недостатньо приділено уваги проблематиці формування наскрізних рейтингів діяльності банківських установ.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад формування рейтингової оцінки банку та розробка рекомендацій щодо удосконалення методик рейтингування банківських установ в сучасних умовах.

Для досягнення цієї мети в роботі поставлено такі завдання:

- дослідити сутність, види та напрями рейтингового оцінювання банків;
- розглянути особливості організації рейтингового управління банком;

- дати оцінку системам внутрішнього рейтингового управління у вітчизняних банках;
- провести оцінку рейтингових методик міжнародних рейтингових агентств щодо рейтингування діяльності вітчизняних банків;
- розглянути особливості діяльності національних рейтингових агентств в сфері рейтингування комерційних банків;
- визначити проблеми та недоліки систем національних рейтингових агентств щодо оцінки діяльності банківських установ;
- окреслити перспективи розробки та використання альтернативних рейтингів вітчизняних банків.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес функціонування комерційних банків.

Предметом дослідження є відносини з формування рейтингової оцінки банківських установ.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано такі методи: вибірки та порівняння; статистичні методи (для порівняння показників діяльності банків), графічні методи (для відображення тенденцій та динаміки тих чи інших показників); методи узагальнення (для формування рекомендацій щодо удосконалення рейтингової оцінки банків).

Інформаційна база випускного кваліфікаційного дослідження У роботі використано закони та нормативні акти України з питань банківської діяльності, наукові праці та методичні розробки, роботи провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, Національного банку України та комерційних банків, статистична інформація, практичні дані, а також власні джерела автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає у розв'язанні питань, пов'язаних із удосконаленням рейтингової оцінки банків. Безпосередньо в процесі дослідження одержано наступні наукові результати:

- проаналізовано переваги і недоліки методик рейтингової оцінки

комерційних банків міжнародними і національними рейтинговими агентствами та обґрунтовано основні проблемні аспекти таких методик;

- запропоновано авторську методику формування наскрізного рейтингу банків України шляхом розрахунку показників ефективності роботи банку, ризик-апетиту та довіри до банку з боку клієнтів та інвесторів.

Практичне значення. Обґрунтовано нові практичні рекомендації щодо удосконалення рейтингового оцінювання українських банків. Теоретичні та практичні положення роботи, сформульовані висновки та пропозиції можуть бути використані Національним банком України для формування наскрізного рейтингу для всіх банків країни..

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг випускної кваліфікаційної роботи становить 80 сторінок, основний зміст роботи викладено на 70 сторінках. Випускна кваліфікаційна робота містить 15 таблиць, 2 рисунки, список використаних джерел із 65 найменувань, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Сутність, види та напрями рейтингового оцінювання банків

Проблеми банківського сектора у світі є одними з найбільш актуальних, оскільки недостатній рівень розвитку банківської системи спричиняє проблеми всієї економіки, адже банки перетинаються з багатьма галузями економіки, а також з міжнародною торгівлею. В умовах економічної нестабільності, фінансової кризи, обмеженості фінансових ресурсів існує ризик втрати стійкості кредитними установами. Отримання своєчасної, повної та достовірної інформації про стан банківської установи стає запорукою ухвалення найбільш ефективних управлінських рішень відносно стратегії діяльності банку, його стійкого функціонування та розвитку.

В зазначених умовах використання системи оцінки банків на основі рейтингів, яка сприятиме швидкому реагуванню управлінського персоналу банку на зміни як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що мають вплив на діяльність банківської установи є вкрай важливим.

Для формування системи рейтингової оцінки діяльністю банку необхідно дослідити поняття рейтинг, виділити його основні види та категорії.

З метою отримання якісного обслуговування клієнти прагнуть знайти оптимальне співвідношення між двома основними критеріями: прибутковістю розміщених у банку коштів і надійністю вкладення грошей. Зокрема, якщо перший аспект оцінити не складно – банки самі прагнуть активно рекламувати свої послуги, то з оцінкою другого, як правило, виникають труднощі. Саме для цього і створюються рейтинги.

Необхідними банківські рейтинги є також для фахівців центрального банку з метою виявлення проблемних банків та своєчасного вжиття заходів

щодо їх відновлення, а також банківським установам для вибору партнерів, позиціонування банку на ринку фінансових послуг, виявлення недоліків роботи відділень. Рейтинги виконують інформативну функцію, допомагають виробити довгострокову стратегію.

«На сучасному етапі розвитку суспільства сфери використання рейтингів досить різноманітні: економіка, фінанси, політика, спорт, культура, соціологія. Проте найбільшого розвитку рейтинги дістали саме у банківській сфері. Це зумовлюється, по-перше, значним суспільним інтересом до стану банків, по-друге доступністю та відносною прозорістю звітності кредитних установ» [2, с. 21].

Виникнення рейтингів тісно пов'язано з виникненням у кінці ХІХ століття перших рейтингових агентств, що розробляють та надають рейтинги. Перші рейтингові агентства з'явилися у США. Це такі відомі бренди, як Moody's Investors Service та Standard & Poor's. «Однією з особливостей діяльності світових рейтингових агентств є їх спеціалізація з надання рейтингів країнам, великим містам, регіонам, провідним банкам та компаніям. Після США національні рейтингові агентства були створені в Канаді, Європі, Австралії та Латинській Америці» [11, с. 241]. «У розвинених країнах рейтингові агентства формують та підтримують систему рейтингів господарюючих суб'єктів відповідно до запитів ринку. Аналітичні центри світового рівня здатні не тільки адекватно оцінити діяльність об'єктів рейтингу, а й формувати діловий клімат у таких країнах, регіонах та галузях, що мають відповідні інтереси. Це перетворює сучасні рейтингові агентства в інструмент відображення економічних реалій, та деякою мірою в інструмент впливу, що може сприяти певній економічній політиці» [6, с. 146].

Незважаючи на популярність банківських рейтингів на українському фінансовому ринку, їх використання у процесі управління банками є досить обмеженим. Насамперед, це пов'язано з відірваністю існуючих методик рейтингової оцінки банків від реальних схем управління [13]. Проте, рейтингові оцінки є необхідними в процесі реалізації таких управлінських функцій як

оцінка, аналіз, контроль, регулювання, організація та прогнозування. Це зумовлено тим, що рейтинги надають менеджерам можливість отримати стислу, комплексну характеристику будь-якої сторони діяльності банку у максимально короткий термін.

Таким чином, метою створення рейтингу є сприяння обґрунтуванню та розробці відповідного управлінського рішення, що дозволяє вважати рейтинги основою управлінських процесів.

Як у вітчизняній літературі, так і у розробках рейтингових агентств відсутній єдиний підхід до визначення сутності, меж та елементів рейтингової системи.

На думку фахівців агентства «Експерт-рейтинг» «рейтинг – це присвоєння оцінюваному об'єктові визначеного місця в групі аналогічних об'єктів відповідно до величини показника, якісного або кількісного, що відповідає визначеному, обраному як міру порівняння, критерієві (або сукупності критеріїв)» [32]. Таке визначення рейтингу тісно зв'язано з поняттям «ранжирування», де також об'єкт займає визначене місце відповідно до критерію (групи критеріїв) серед групи об'єктів.

В Енциклопедії банківської справи дане поняття трактується як «узагальнююча порівняльна оцінка фінансового стану комерційних банків та їх ранжування за певними критеріями» [12, с. 458].

Науковець Р.І. Гринько зазначає, що «рейтинг – це система порівняльної оцінки з метою визначення місця підприємства згідно з підсумковим значенням інтегрального показника, який комплексно характеризує інвестиційну привабливість та платоспроможність в різних сферах діяльності, області, регіоні, країні та базується на даних офіційної звітності» [9, с. 59].

На думку І.М. Парасій-Вергуненко «рейтинг – це встановлення узагальнюючої оцінки фінансового стану банку за стандартизованою системою» [37, с. 52]. Слід зазначити, що поняття «рейтинг» не можна ототожнювати з розміщенням або розподіленням об'єктів. Перші рейтинги, що з'явилися в Україні на початку формування банківської системи мали вигляд

таблиці, в якій установи були розміщені в порядку спадання або зростання основних показників діяльності банків.

На основі отриманої рейтингової оцінки стану економічної системи менеджери приймають відповідне управлінське рішення стосовно удосконалення стану власної установи, вибору найбільш надійних партнерів, розміщення коштів з максимально можливою прибутковістю. Відповідно, простежується значний потенціал використання рейтингів в процесі реалізації всіх стадій управління банківською установою.

Підсумовуючи вище розглянуте, зауважимо, що рейтинг визначається як комплексна порівняльна оцінка діяльності економічної системи з метою ухвалення управлінських рішень, що ґрунтується на даних фінансової звітності та експертних оцінках.

Оскільки банківські рейтинги є найбільш розвиненим сегментом рейтингування на даний момент існує декілька видів таких рейтингів за різними класифікаційними ознаками [5, с. 265; 53, с. 31; 26, с. 75] (табл. 1.1).

Для належного функціонування системи рейтингового оцінювання діяльності в банку пропонується застосовувати наступні види рейтингів:

- за сферою розповсюдження – індивідуальні рейтинги;
- за типом власності – недержавні;
- за ступенем прозорості: рейтинги розповсюджуються у межах одного банку, проте мають бути доступними для всіх користувачів, тобто робітників даного банку. Таким чином, рейтинги в системі рейтингового управління банком можна визначити як відкриті;
- за формою спостереження: для формування рейтингу власного банку та структурних підрозділів має використовуватись інсайдерський рейтинг. В той час як в системі зовнішнього рейтингового управління є можливість використати тільки дистанційні рейтинги, оскільки менеджери банку не мають доступу до всіх банківських установ для вивчення їх внутрішньої звітності;
- за призначенням – диференційовані рейтинги;

- за способом оцінювання: для рейтингового управління є можливим використання всіх трьох видів, що мають обиратися в залежності від мети рейтингування.

Таблиця 1.1

Види банківських рейтингів

Класифікаційна ознака	Вид рейтингу	Сутність
За сферою розповсюдження	Міжнародний	Рейтинг міжнародного значення, який надається світовими рейтинговими агентствами та є дійсним у більшості країн світу
	Національний	Рейтинг національного значення, який надають національні рейтингові агентства
	Індивідуальний	Рейтинг, який надає банкам банківська установа в процесі рейтингового управління, що призначений для внутрішнього користування в межах певного банку
За типом власності	Державні	Рейтинги, що надаються органами державної влади в процесі банківського нагляду
	Недержавні	Рейтинги, що публікуються незалежними юридичними особами з різною метою
За ступенем прозорості	Відкриті	Результати рейтингування, рейтингова методика та рейтингова шкала є доступними та повністю розкритими для користувачів. Здебільшого такі рейтинги публікуються у різних виданнях
	Закриті	Подібний рейтинг є повністю або частково недоступним для широкого кола користувачів. У випадку частково закритого рейтингу оголошуються тільки результати, в той час як методика обчислення не розкривається
За формою спостереження	Інсайдерські	Рейтинг, що передбачає доступ до вивчення внутрішньої діяльності об'єкта рейтингування
	Дистанційні	Рейтинг, що базується тільки на публічній інформації та бухгалтерській звітності
За призначенням	Уніфіковані	Призначені інформувати всіх учасників фінансового ринку
	Диференційовані	Призначені для професійних учасників фінансового ринку
За способом оцінювання	Бухгалтерські (балансові)	Рейтинг формується на основі даних фінансової звітності, за допомогою математичних моделей без впливу суб'єктивних факторів
	Експертні	Інформаційна база для рейтингування, рейтингова методика, шкала, вагові коефіцієнти обираються експертними методами. Аналіз отриманої інформації також проводиться за допомогою суджень експертів.
	Змішані	Симбіоз експертного та балансового видів рейтингів. На даний момент є найбільш використовуваним видом, оскільки включає позитивні риси вищезазначених рейтингів.

Побудовано автором за даними [5, с. 265; 53, с. 31; 26, с. 75]

Рейтинг за своєю природою виконує функцію перетворення значних обсягів інформації в рекомендації щодо прийняття рішень найбільш стислим чином. Створення, підтримка та надання рейтингів забезпечується певною технологією формування даних звітності та інших джерел в компактну форму рейтингових оцінок [5, с. 267]. Технологія формування рейтингів складається з наступних етапів:

1. «Створення моделі діяльності об'єкту рейтингування. Модель має враховувати всі внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на діяльність об'єкту або на певну сторону, що оцінюється. Модель допомагає правильно обрати показники, що мають увійти в склад рейтингової методики, та забезпечити їх необхідність та достатність» [5, с. 267].

2. «Формування на основі моделі рейтингової методики, що налічує: систему показників оцінки стану об'єкту, визначення граничних значень показників, формування рейтингової шкали» [5, с. 267].

3. «Визначення інформаційних джерел, що забезпечуватимуть отримання необхідних показників із потрібною періодичністю: фінансова звітність, офіційні видання, створення власної бази даних» [5, с. 267].

4. «Розрахунок рейтингової оцінки, її аналіз із залученням додаткової інформації та суджень експертів та відображення на рейтингову шкалу» [5, с. 267].

5. «Розповсюдження рейтингу як інформаційного продукту. У рамках рейтингового управління банком під розповсюдженням розуміється ознайомлення робітників з результатами оцінювання» [5, с. 267].

У даній технології центральне місце займає етап формування рейтингової методики, що забезпечує правильність та значущість результатів рейтингування. На даний момент у різних країнах світу використовується та вдосконалюється цілий ряд різних методик оцінювання діяльності банківських установ, тобто сучасні економісти не дійшли єдиного висновку щодо створення уніфікованої системи рейтингового оцінювання банків.

Точна та якісна рейтингова оцінка діяльності банку є можливою тільки за умови виконання в банку таких принципів рейтингової оцінки:

1) принцип об'єктивності. «Рейтингова оцінка має проводитись на основі однаково об'єктивного ставлення до всіх об'єктів, що оцінюються. Даний принцип передбачає мінімізацію впливу експертів на процес формування рейтингів та недопущення зацікавлених осіб до процесу оцінки. Порушення цього принципу призведе завищення або заниження рейтингів певних банків, в наслідок чого банк може невірно визначити об'єкт для інвестування або встановлення партнерських відносин» [13].

2) принцип прозорості. «Механізм рейтингового оцінювання має бути відкритим та доступним для зацікавлених осіб, що підвищує імідж банку та довіру до нього. Результати рейтингування також мають оприлюднюватись серед працівників, що дозволить підвищити їх мотивацію» [4, с. 147].

3) принцип цілеспрямованості. «Рейтинги на всіх етапах процесу рейтингового управління мають створюватись стосовно певної мети, що на цей момент є головною. В залежності від мети рейтингування змінюється модель оцінки, уточнюється склад показників, змінюються вагові коефіцієнти, розробляється інформаційна база. Менеджер банку не може отримати точну інформацію використовуючи однакові моделі рейтингової оцінки для визначення ефективності діяльності банку та визначення його надійності» [4, с. 147].

4) принцип достовірності. «Інформація, що використовується в процесі рейтингового оцінювання має бути повною та достовірною, та надходити лише з офіційних джерел. Якщо інформація є висновком експерту, необхідно перевірити його компетентність та професіоналізм в галузі проведення оцінки. Невиконання даного принципу призведе до отримання викривлених оцінок, що, в свою чергу, викликає ухвалення невірного рішення» [13].

5) принцип обґрунтованості. «Всі показники, що використовуються банком для формування рейтингів мають бути економічно обґрунтованими та необхідними, оскільки використання великої кількості недостатньо вагомих

показників призводить до підвищеної тривалості процесу ухвалення рішень та зниження значущості отриманої інформації. Також має бути обґрунтованим вибір моделі рейтингування, вона має точно та повно описувати саме ту сторону діяльності банку, що є об'єктом рейтингової оцінки» [13].

Особливої уваги набуває питання ефективного виконання банківськими установами рейтингів в умовах активізації конкурентних відносин на українському банківському ринку. Головним свідченням і водночас наслідком поступового розвитку міжбанківської конкуренції в Україні, варто вважати динаміку цінової та кількісної характеристик банківської активності у сфері кредитування, яке нині забезпечує переважну частину доходів українських банків [49, с. 281].

Отже, сьогодні міжбанківська конкуренція стає головною характеристикою сучасного розвитку банківської сфери нашої держави, що зумовлює актуальність питань, пов'язаних із формуванням рейтингів конкурентоспроможності банківських установ в цілому та на окремих сегментах ринку банківських послуг зокрема.

Водночас, незважаючи на пріоритетність клієнтських потреб при визначенні орієнтирів ринкового розвитку банку, підхід деяких авторів щодо встановлення критеріїв вимірювання конкурентоспроможності банку на основі рівня цін (процентних ставок), ступеня зручності для клієнтів і довіри населення відображає насамперед споживацькі переваги і є одностороннім [50, с. 181].

«Основним принципом створення системи індикаторів конкурентоспроможності банку має бути поєднання поточних результатів конкурентної активності банківської установи з її можливостями щодо довгострокового створення вартості. Система рейтингових індикаторів конкурентної ролі банку повинна відповідати поточному етапу його ринкової еволюції». [49, с. 282]. «Якщо для новостворених банків найважливішими показниками є збільшення обсягів реалізації послуг і клієнтська база, то для вже діючих на перший план виходять імідж та частка ринку, тому при

порівнянні конкурентних можливостей банків необхідно враховувати їх поточну конкурентну позицію» [49, с. 282].

Використання сформульованих принципів забезпечить ефективність функціонування всіх аспектів рейтингового управління банком. Основний принцип складання будь-якого рейтингу, у тому числі і банківського, полягає в тому, щоб відобразити положення учасника ринку серед собі подібних або представників інших галузей економіки з допомогою певним чином обробленої інформації.

1.2. Організація рейтингового управління банком

Для банків створення ефективної системи управління є більш гострою проблемою, ніж для інших підприємств. Це зумовлено тим, що менеджерам банків необхідно постійно контролювати співвідношення прибутковості та надійності, оскільки саме банківські установи мають низьке співвідношення капіталу та активів, а більшість з їх зобов'язань є короткостроковими. Перед менеджментом постає питання підвищення прибутковості при одночасному збереженні фінансової стійкості банку. Складність вирішення даного питання полягає в тому, що менеджер має аналізувати та контролювати велику кількість факторів, аспектів, критеріїв та фінансових показників одночасно. В свою чергу, це зумовлює підвищену тривалість процесу ухвалення рішень у банку. Для зниження складності реалізації функцій управління банком останнім часом пропонується використання рейтингових оцінок у процесі управління. З цією метою було сформовано теорію рейтингового управління.

З метою дослідження сутності рейтингового управління банком необхідно, проаналізувати сутність цього поняття. Термін «рейтингове управління» визначається як:

1) «концепція ухвалення рішень потенційними користувачами на основі використання рейтингів в процесі реалізації функцій управління банком» [57, с.

155];

2) «процес, в якому рейтинг використовується для аналізу, контролю, обліку, прогнозування та регулювання діяльності економічної системи» [60, с. 99];

3) «метод управління, що базується на використанні рейтингової оцінки в процесі аналізу, контролю, обліку, прогнозування та регулювання діяльності банку» [8, с. 246].

4) «метод управління, що базується на використанні рейтингової оцінки в процесі аналізу, контролю, обліку, прогнозування та регулювання діяльності банку, який є укрупненим результатом багатofакторного економічного аналізу» [60, с. 99-100].

Рейтингове управління банком можна визначити як процес ухвалення рішень, в якому рейтинг використовується для планування, організації, мотивації та контролю в банку.

У більшості випадків рейтинги застосовуються саме для процесу оцінки діяльності банків, а система управління на основі рейтингів залишається не розвиненою.

Використання рейтингів для оцінки діяльності банків є більш ефективним порівняно з традиційними схемами оцінювання за рахунок наступних переваг: «1) зменшення часу та витрат на процес ухвалення рішень; 2) підвищення об'єктивності управлінських процесів в результаті зниження впливу суб'єктивних факторів; 3) висока швидкість реалізації рейтингових методик за рахунок наявності чітких алгоритмів; 4) забезпечення прозорості механізмів управління» [57, с. 154].

Слід зазначити, що широке використання рейтингів та їх переваги в процесі ухвалення рішень не призвели до суттєвої трансформації управлінських процесів у вітчизняних банках на даний момент. Така ситуація зумовлена рядом причин:

1. Більшість рейтингових методик є закритими, що знижує до них довіру та стримує їх впровадження в банківські установи.

2. Вибір показників, що використовується у методиках, часто є недостатньо обґрунтованим, що ставить під сумнів їх ефективність для процесу управління.

3. «Обмеженість та неповнота інформаційної бази, які зумовлені небажанням керівництва повністю та об'єктивно надавати інформацію про стан банківської установи» [5 с. 266].

4. Нездатність сучасних методик рейтингових агентств своєчасно виявити банківські установи, що знаходилися в кризовому стані. У якості прикладу можна навести невідповідність рейтингів, що були присвоєні багатьом банківським установам у 2008 році, реальному стану цих установ. За 2 місяці до виникнення кризової ситуації у банку «Надра» українські рейтингові агентства вважали його одним з найнадійніших [26, с. 76].

В теорії рейтингової оцінки діяльності банку можна виділити 2 аспекти: зовнішній та внутрішній (рис. 1.1).

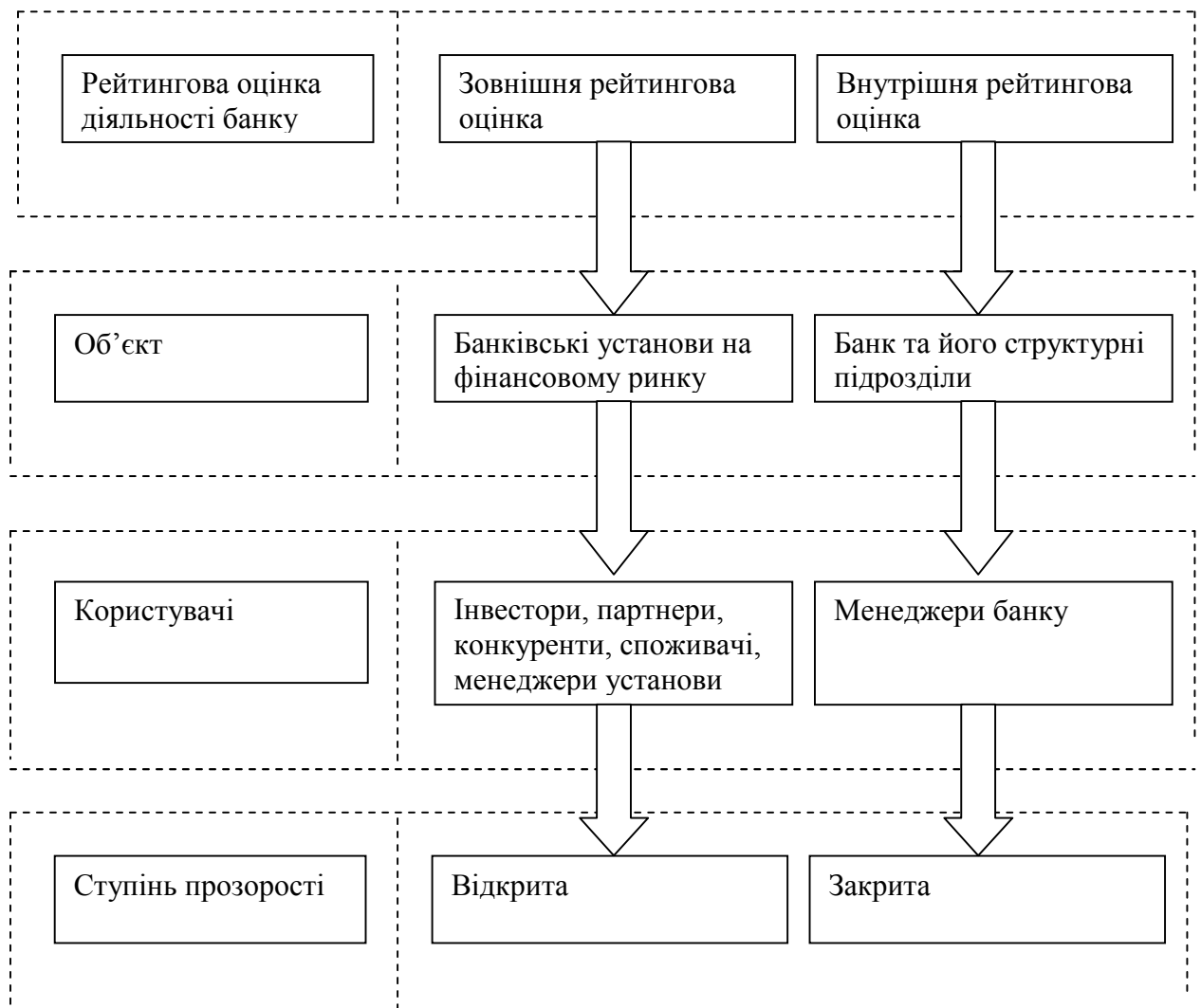

Рис. 1.1 Аспекти рейтингової оцінки діяльності банку [3, с. 21]

В процесі зовнішньої рейтингової оцінки рейтинг використовується з метою оцінки банківських установ, що функціонують на фінансовому ринку. Основними користувачами такої інформації є ділові партнери, конкуренти, споживачі банківських послуг, інвестори. Зовнішня рейтингова оцінка дозволяє менеджерам не тільки здійснити оцінку конкурентів та партнерів, але й визначити позицію власного банку на ринку банківських послуг, що може слугувати інструментом створення та підтримки іміджу установи.

Для ефективного застосування процедур зовнішнього рейтингового оцінювання мають виконуватися наступні умови:

1. Ресурси, що отримують об'єкти зовнішнього рейтингового оцінювання є для них настільки значущими, що керівництво даних об'єктів має забезпечити постачальнику цих ресурсів доступ до процесу управління.

2. Кількість партнерів банку є настільки великою, що для ухвалення управлінських рішень необхідно обробляти та аналізувати значний масив даних про різних партнерів банку відповідно до єдиних стандартів [4, с. 147].

Процес реалізації зовнішньої рейтингової оцінки можна зобразити за допомогою технологічної схеми (рис. 1.2).

Суб'єкт рейтингової оцінки отримує інформацію про зміни зовнішнього середовища, а саме банківських установ на фінансовому ринку, та внутрішнього середовища, тобто власного банку, що представляє собою процес А. В залежності від характеру змін обирається мета рейтингування, що зумовлює вибір конкретної рейтингової методики у рамках здійснення процесу Б. Обчислений в процесі В рейтинг дозволяє суб'єкту прийняти відповідне управлінське рішення, що впливає на подальшу діяльність банківської установи.

Використання технології зовнішньої рейтингової оцінки діяльності банку дозволяє вирішити наступні завдання:

- пошук ділових партнерів на фінансовому ринку;

- аналіз конкурентного середовища;
- оцінка результатів діяльності власного банку;
- оцінка фінансового стану банку;
- планування фінансових показників на майбутній період;
- створення іміджу установи [3, с. 21].

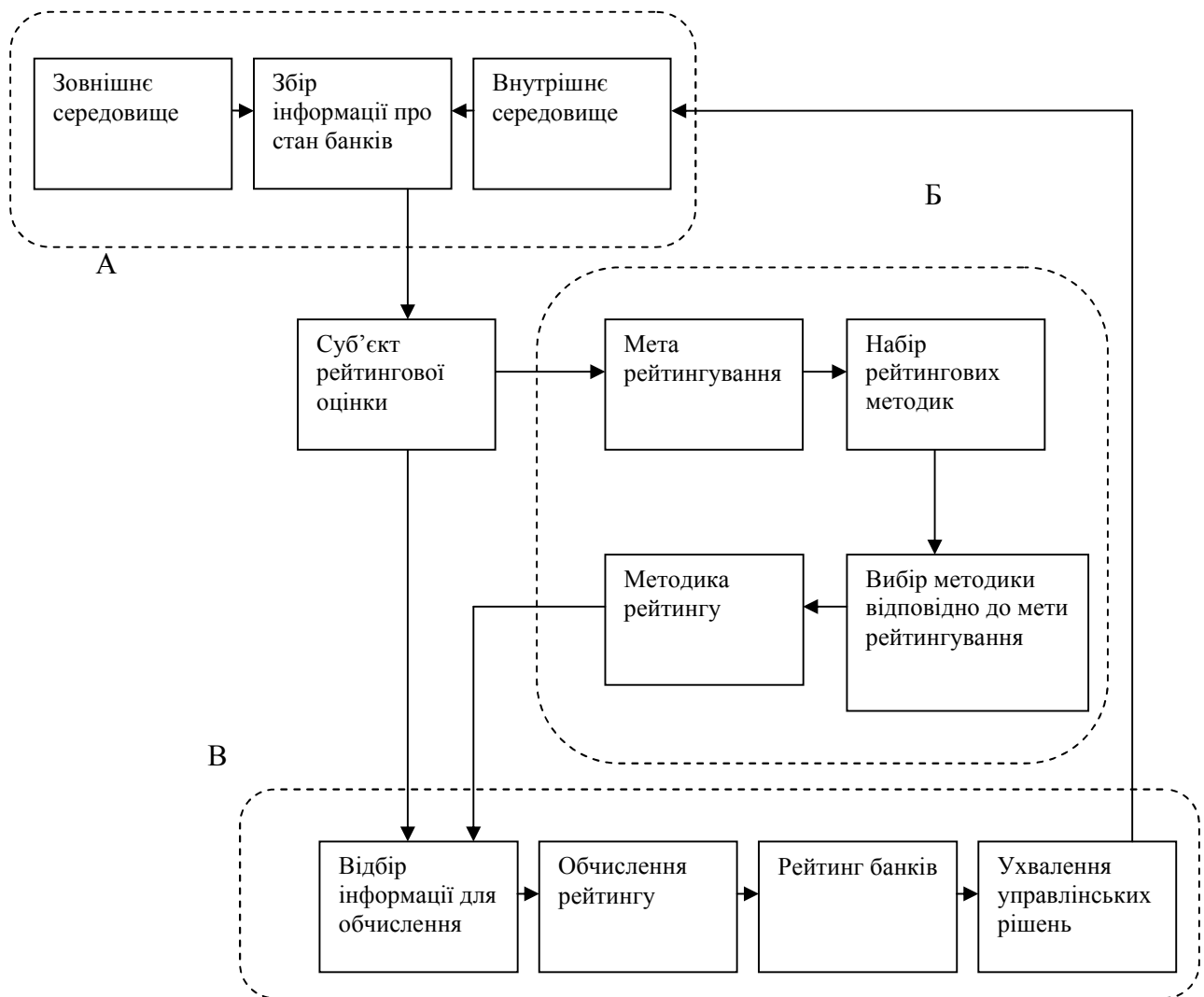

Рис. 1.2 Технологічна схема зовнішньої рейтингової оцінки банку [1, с. 21]

«Зовнішнє рейтингове оцінювання є широко вживаним інструментом на сучасному ринку банківських послуг України. Найчастіше його використовують як комплексну оцінку діяльності певної банківської установи або групи установ. В той самий час, сучасна банківська практика налічує ряд невирішених проблем, пов'язаних з недостатньою вивченістю функціонування

банків з розвинутою мережею філій, відсутністю чітких, розроблених стосовно таких банків методичних підходів до оцінки їхнього фінансового стану й результатів діяльності» [2, с. 54]. За таких умов, особливого значення набуває другий аспект рейтингової оцінки діяльності банку, а саме: внутрішня рейтингова оцінка. Це поняття можна визначити як процес комплексної оцінки структурних підрозділів банку та працівників.

Результати внутрішнього рейтингового оцінювання призначені для внутрішнього користування і застосовуються для контролю діяльності структурних підрозділів та мотивації працівників. Проте використання цього методу у вітчизняній практиці управління є дуже обмеженим. В якості прикладу можна навести пілотні розробки деяких банків по визначенню рейтингів своїх територіальних підрозділів з метою оцінки їх діяльності [2, с. 54]. Оскільки банківська система України в цілому й окремі банки існують тільки з 1991 року, питання про зміст і напрямки аналізу діяльності в комерційному банку ще недостатньо теоретично представлені у вітчизняній економічній науці. Через недостатню розробку методичних основ оцінки фінансового стану відділень комерційні банки змушені самостійно розробляти відповідні методики, що призводить до принципівих помилок.

Функціонування в банку системи внутрішньої рейтингової оцінки дозволить вирішити наступні завдання:

- організація та планування діяльності структурних підрозділів;
- оцінка фінансового стану філій та відділень банку;
- встановлення обмежень на виконання банківських операцій та на обсяг ризику в певних відділеннях;
- створення ефективної кадрової політики та мотиваційної системи [1, с. 22].

Найпоширенішими методиками рейтингового оцінювання діяльності банків взагалі та їх відокремлених балансових підрозділів (філій) зокрема є бальні методики. Бальні методики дають змогу отримати інтегральну оцінку фінансового стану у балах, що присвоюються їм за кожним оцінним

показником. Під час використання бальної методики кожному показнику присвоюється певний бал у шкалі, визначеній експертами. Класичним прикладом бальної методики є рейтингова система CAMEL, яка була розроблена групою експертів Sheshunhoff Bank (США). Бальна методика CAMEL широко використовується в світовій практиці та в Україні. Методика рейтингових оцінок НБУ також базується на методиці CAMEL [12, с. 145-146].

За цією методикою всі показники банку оцінюються за наступними позиціями: достатність власного капіталу та резервів (С - capital), якість та істинна вартість активів (А - assets), якість управління (М - management), ефективність діяльності банку та якість доходів (Е - earnings), забезпечення ліквідності та зменшення залежності від зміни процентних ставок (L - liquidity). У 2002 році було введено компоненту, що оцінює чутливість банку до ринкових змін (S – sensitivity). Модифікована методика дістала назву CAMELS.

Основними критеріями, що характеризують стан банків в даній методиці є: достатність капіталу, якість активів, менеджмент, прибутковість, ліквідність та управління ринковими ризиками. Більшість з показників в рамках кожного критерію розраховуються дистанційно на основі звітності банківських установ. Однак методикою обов'язково передбачаються також внутрішні перевірки для з'ясування деталей, що стосуються переважно якісних критеріїв.

Окрім бальних методів внутрішнього рейтингування підрозділів банку використовують ще індексні методи, які передбачають розрахунок вагових коефіцієнтів для певного набору показників, а сама оцінка проводиться експертами на основі власного досвіду. Також для оцінки рейтингу підрозділів банків можуть використовуватися методи зведених показників, які дозволяють узагальнити оцінку діяльності того чи іншого підрозділу та порівняти їх між собою.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

На основі аналізу наукової літератури з банківської справи зроблено висновок, що під рейтингом банку потрібно розуміти комплексну порівняльну оцінку діяльності банківської установи з метою ухвалення управлінських рішень, що ґрунтується на даних фінансової звітності та експертних оцінках.

Рейтинг за своєю природою виконує функцію перетворення значних обсягів інформації в рекомендації щодо прийняття рішень найбільш стислим чином. Створення, підтримка та надання рейтингів забезпечується певною технологією формування даних звітності та інших джерел в компактну форму рейтингових оцінок.

Технологія формування рейтингів складається з наступних етапів: створення моделі діяльності об'єкту рейтингування; формування на основі моделі рейтингової методики, що включає: систему показників оцінки стану об'єкту, визначення граничних значень показників, формування рейтингової шкали; визначення інформаційних джерел, що забезпечуватимуть отримання необхідних показників із потрібною періодичністю: фінансова звітність, офіційні видання, створення власної бази даних; розрахунок рейтингової оцінки, її аналіз із залученням додаткової інформації та суджень експертів та відображення на рейтингову шкалу; розповсюдження рейтингу як інформаційного продукту.

Рейтингова оцінка банків відіграє важливу роль для всіх споживачів банківських послуг, центрального банку та банківських установ-конкурентів, адже є тим інформаційним продуктом, на основі якого можна прийняти рішення щодо побудови співпраці з тим чи іншим банком. Рейтинг банку для його клієнтів є способом підтримання довіри до банківської установи, примноження і утримання існуючих клієнтів. Для центрального банку банківські рейтинги є індикаторами їх фінансової звітності, на основі аналізу яких приймаються управлінські рішення щодо регулювання банківської діяльності.

Рейтинги банків є не лише зовнішніми, які складаються експертними

рейтинговими агентствами, центральними банками чи засобами масової інформації, але і внутрішніми, що розробляються правлінням банку для оцінки ефективності діяльності того чи іншого підрозділу банківської установи або їх працівників. Можливість формування внутрішніх рейтингів банку дозволяє використовувати підходи до рейтингового управління банком та дає змогу менеджменту порівняти ефективність тих чи інших підрозділів і на цій основі прийняти зважені управлінські рішення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

2.1. Оцінка внутрішнього рейтингового управління у вітчизняних банках

Розвиток банківського менеджменту під впливом світових тенденцій корпоративного управління в сфері банківництва актуалізує питання формування підходів до внутрішньої рейтингової оцінки діяльності підрозділів банківських установ. Такі підходи дають змогу менеджменту банку порівняти ефективність роботи тих чи інших підрозділів або працівників та сформулювати тактичні кроки щодо покращення їх діяльності, що в кінцевому підсумку дозволяє підвищити ефективність функціонування банку в цілому.

Головною процедурою для здійснення внутрішнього рейтингового управління є розробка методики рейтингування, результати розрахунку якої є основою управлінського процесу.

Для даного дослідження були використані методики рейтингування відділень у трьох українських банків: АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ КБ «ПриватБанк» та ПАТ «УкрСиббанк». Банки входять до першої десятки банків України за розміром активів та мають широкую філіальну мережу. Рейтингова оцінка діяльності підрозділів для даних банків є необхідною за наявності великої кількості структурних підрозділів, що дозволяє розглядати їх методики як показові.

Розглянемо методику АТ «Райффайзен Банк Аваль» більш детально. Головним поняттям оцінки діяльності відділень за методикою даного банку є КПД (ключові показники діяльності), що визначаються за кожним напрямком роботи відділень банку, що поділяються на: напрямок роздрібного бізнесу (питома вага $Y\%$), напрямок малого та середнього бізнесу (питома вага $Z\%$), напрямок корпоративного бізнесу (питома вага $X\%$) [22]. Питомі ваги X , Y та Z

визначаються дирекцією з врахуванням специфіки кожного відділення, проте обов'язково має виконуватись наступна умова:

$$X + Y + Z = 100\% \quad (2.1)$$

За кожним з показників, наведених у табл. 2.1, керівництвом встановлюються планові значення. Наприкінці кожного кварталу проводиться оцінка виконання плану за відношенням фактичних показників до планових та його вираженням у відсотках. Однак, за показником якості кредитного портфелю у випадку невідповідності фактичної питомої ваги прострочених кредитів у загальних активах плановій вазі, план вважається виконаним на 0% за даною методикою[22].

Таблиця 2.1

Ключові показники діяльності відділення «Райффайзен Банк Аваль» [22]

КПД відділення	Норматив	Вага показника
Роздрібний бізнес:	$40\%+20\%+30\%+10\% = 100\%$	Y
Обсяг кредитного портфелю фізичних осіб, тис. грн.	40%	$Y \times \left(\frac{40\%}{100\%} \right)$
Обсяг ресурсної бази фізичних осіб, тис. грн.	20%	$Y \times \left(\frac{20\%}{100\%} \right)$
Комісійні доходи, тис. грн.	30%	$Y \times \left(\frac{30\%}{100\%} \right)$
Якість кредитного портфелю клієнтів фізичних осіб (питома вага прострочених кредитів), %	10%	$Y \times \left(\frac{10\%}{100\%} \right)$
Малий та середній бізнес (МСБ):	$40\%+25\%+15\%+10\%+10\% = 100\%$	Z
Залишок коштів на кредитних рахунках клієнтів МСБ, тис. грн.	25%	$Z \times \left(\frac{25\%}{100\%} \right)$
Залишок коштів на поточних та депозитних рахунках клієнтів МСБ, тис. грн.	40%	$Z \times \left(\frac{40\%}{100\%} \right)$
Комісійні доходи, тис. грн.	25%	$Z \times \left(\frac{25\%}{100\%} \right)$
Якість кредитного портфелю клієнтів МСБ, %	10%	$Z \times \left(\frac{10\%}{100\%} \right)$
Корпоративний бізнес:	100%	X
Якість обслуговування корпоративних клієнтів та виконання завдань корпоративної вертикалі	100%	X
Всього		$Y + Z + X = 100\%$

--	--	--

Останнім етапом розрахунку рейтингу є визначення рівня досягнення відділення. Рівень досягнення визначається за кожним з показників по всім напрямкам діяльності за формулою:

$$\text{Рівень досягнення} = \text{Відсоток виконання плану} \times \text{Вага показника} \quad (2.2)$$

Рівні досягнення за ключовими показниками діяльності відділень підсумовуються для отримання загального рівня досягнення відділення, що є його рейтинговою оцінкою [22].

Слід зазначити, що методика рейтингування відділень АТ «Райффайзен Банк» є простою у використанні, вихідні дані для розрахунку показників є стандартними даними управлінського обліку у вітчизняних банках. Підсумковий рейтинг дозволяє однозначно визначити позицію відділення у регіоні, а рівні досягнення за кожним показником дозволяють зробити висновки щодо причин, які спровокували певну позицію банку. На основі результатів такого рейтингування керівництво банку може ухвалювати рішення щодо подальшої роботи відділення, коригувати планові показники діяльності та відсоткові ставки за певними операціями, звужувати або розширювати її напрямки, оцінювати діяльність робітників та керівників відділення. Таким чином, методика АТ «Райффайзен Банк Аваль» відповідає потребам внутрішнього рейтингового управління банком.

Методика ПАТ «УкрСиббанк» передбачає оцінку відділень за так званими «таргетами». Під таргетом розуміється певна послуга банку [65]. У табл. 2.2 наведено перелік всіх таргетів відділень ПАТ «УкрСиббанк» з методикою розрахунку.

Кожний з таргетів має власну питому вагу для підсумкових розрахунків. Слід зазначити, що методика розрахунку рейтингу відділення у ПАТ «УкрСиббанк» розподілена на 3 самостійні частини:

1. Комерційний рейтинг з оцінки ефективності операцій з фізичними особами та малим бізнесом.

2. Комерційний рейтинг з оцінка ефективності операцій з представниками середнього та корпоративного бізнесу.

Таблиця 2.2

Показники оцінки діяльності відділень за методикою

ПАТ «УкрСиббанк» [38]

Напрямок	Таргет	Принцип розрахунку
Пасиви	Ощадні пасиви	Приріст кількості клієнтів, залишок на рахунках яких на кінець періоду складає не менше 10000 грн. (для юр. осіб) та не менше 5000 (для приватних підприємців та фіз. осіб)
	Строкові депозити	Сума нових та пролонгованих депозитів, а також поповнення по існуючим договорам за звітний період з вирахуванням суми достроково знятих депозитів
	Активні гроші	Приріст кількості унікальних клієнтів, залишок на рахунку яких у звітному періоді складає не менше 5000 грн.
Карткові рахунки	Зарплатні карткові рахунки	Приріст кількості карткових рахунків, відкритих у рамках зарплатних проектів, сума надходжень на які у звітному періоді склала не менше 250 грн.
Страховання	Страховання майна	Кількість нових договорів (у т.ч. перестраховання) по продажу страхових продуктів Страхової компанії А (страховання майна).
	Страховання	Кількість нових договорів (у т.ч. перестраховання) по продажу страхових продуктів Страхової компанії Б
Кредити	Прострочена заборгованість	Портфель прострочених кредитів, що у звітному періоді були прострочені на 1-20 днів за основною сумою або відсотками
	Надання кредитів	Надання кредитних коштів клієнтам у формі кредитів та кредитних ліній, а також встановлені ліміти овердрафтів на поточні рахунки
Клієнти	Активні клієнти	Приріст клієнтів з активними рахунками за звітний період. Під активним рахунком розуміється рахунок з трансакціями по дебету у кількості не менше 4 у звітному періоді
	Зустрічі з клієнтами	Кількість зустрічей, що були проведені у звітному періоді та були внесені через модуль діючих (або потенційних) клієнтів з обов'язковою наявністю коду ЄДРПОУ клієнта

3. Персональний рейтинг. Дана частина передбачає розрахунок ефективності діяльності кожного окремого працівника та складання рейтингу всіх робітників відділення [38].

Один таргет може входити до складу декількох частин рейтингу, у кожній з яких матиме власну питому вагу, що наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Питома вага таргетів [38]

Таргет	Питома вага, %
Операції з фізичними особами та малим бізнесом	
Активні клієнти	30
Зарплатні карткові рахунки	23
Ощадні пасиви	15
Страховання майна	15
Прострочена заборгованість	10
Зустрічі з клієнтами	7
Всього	100
Операції з середнім та корпоративним бізнесом	
Надання кредитів	24
Зарплатні карткові рахунки	18
Ощадні пасиви	13
Зустрічі з клієнтами	13
Страховання майна	11
Активні гроші	11
Прострочена заборгованість	10
Всього	100
Персональний рейтинг	
Комісійні доходи	27
Страховання майна	23
Прострочена заборгованість	15
Страховання	14
Строкові депозити	12
Зустрічі з клієнтами	9
Всього	100

Питома вага показників визначається керівництвом банку в залежності від їх важливості для діяльності банку у певний момент часу.

З періодичністю раз у квартал ваги переглядаються, призначається їх нове значення. Також аналізується склад таргетів, деякі з них можуть виключатися або додаватися до розрахунку. Розрахунок рейтингу також проводиться з періодичністю раз на квартал [38].

На етапі розрахунку рейтингу відділення планові показники порівнюються із фактичними за кожним з таргетів, визначається відсоток виконання (перевиконання) плану.

Підсумковий показник розраховується для кожної частини за наступною формулою:

$$I = \sum \text{Відсоток виконання плану за таргетом} \times \text{Питома вага таргету} \quad (2.3)$$

Слід зазначити, що розрахунок даної методики для іншого банку не є можливим, оскільки у її складі знаходяться специфічні продукти, що надає банк Б, наприклад, продукти страхування різних страхових компаній, таргет «Активні гроші». Також не в кожному банку ведеться статистика зустрічей, що проводять робітники з клієнтами. Проте, формування подібної методики не є трудомістким процесом, для цього необхідно сформувати перелік найбільш важливих для певного банку банківських продуктів та визначити їх питому вагу. Також необхідним є формування баз даних з метою накопичення статистичної інформації для розрахунків. Слід зазначити, що принцип формування методики ПАТ «УкрСиббанк» є схожим із методикою АТ «Райффайзен Банк Аваль».

Рейтинг відділень ПАТ «УкрСиббанк» враховує ефективність роботи не тільки відділення, а й персональну ефективність кожного робітника, що є перевагою даної методики. Необхідно відмітити, що за методикою оцінюються не всі сторони діяльності відділення, а лише ті, що є актуальними для керівництва у певний момент. Так, серед операцій з фізичними особами та малим бізнесом не оцінюється надання кредитів, а в операціях з середнім та корпоративним бізнесом таргет включено до розрахунку.

Методика АТ КБ «ПриватБанк» з рейтингового управління банком дозволяє проранжувати відділення від кращого до гіршого для подальшого використання при прийнятті управлінських рішень. Рейтинг відділень розраховується з періодичністю раз на місяць [23]. З метою адекватного зіставлення результатів у рейтингуванні не приймають участь відділення, з дати

відкриття яких пройшло менше дев'яти місяців. У рейтингу приймають участь тільки працюючі відділення, а відділення, що плануються до відкриття, плануються до закриття, тимчасово не працюючі підрозділи та центри обслуговування індивідуальних VIP-клієнтів не можуть бути включені до розрахунків [23].

Рейтинг відділень за методикою ПАТ «ПриватБанк» полягає в розрахунку певної об'єктивної оцінки за всіма напрямками, що піддаються аналізу. Розрахунок рейтингу будується за ключовими показниками Єдиної системи показників (ЄСП) АТ КБ«ПриватБанк» [23].

В основу розрахунку рейтингу відділень покладено індексний метод побудови рейтингу. При його використанні проводиться розрахунок індексу кожного з оціночних показників відділення.

Індекс – це підсумкова оцінка місця відділення за показником ЄСП щодо інших відділень. Відділення з найгіршим значенням показника ЄСП отримують індекс, що дорівнює вазі показника, а відділення з найкращим значенням показника ЄСП отримує індекс рівний нулю. Решта відділень отримують індекс, розрахований за методом місць (відносні або абсолютні показники ЄСП) або за методом відстаней (абсолютні або кількісні показники ЄСП). Таким чином, у всіх відділень індекси за кожним показником знаходяться в проміжку між 0 та вагою даного показника [23].

Також, показники розраховуються прямим (від більшого значення показника до меншого значення показника) або зворотним (від меншого значення показника до більшого значення показника) способом. Сума всіх індексів по кожному відділенню визначає підсумковий індекс, який і дозволяє визначити місце кожного відділення в рейтингу. Відповідно, чим менше підсумковий індекс, тим вище розташовується відділення щодо інших відділень. Метод відстаней передбачає розрахунок показника за наступною формулою:

$$x = \frac{k \times (A - a)}{A - B}, \quad (2.4)$$

де x – індекс оцінного показника;

k – питома вага оцінного показника;

A – максимальне значення показника;

B – мінімальне значення показника;

a – значення показника, для якого визначається індекс у проміжному інтервалі від A до B .

Слід зазначити, що методика АТ КБ «ПриватБанк», на відміну від методик попередніх банків, заснована на оцінці фактичних показників без їх порівняння з плановими. Методика дозволяє не тільки визначити комплексний рейтинг відділень за підсумковим індексом, а й визначити місце відділення в загальному обсязі за кожним окремим показником.

В методиці АТ КБ «ПриватБанк» заслуговує на увагу кількісна оцінка якості надання послуг у формі визначення ступеня задоволення клієнтів обслуговуванням у певному відділенні. Проте, для проведення такої оцінки у банку має існувати система фіксації випадків неякісного обслуговування. У АТ КБ «ПриватБанк» для проведення таких розрахунків використовується кількість SMS-повідомлень, що можуть відправляти клієнти при виникненні негативного враження про роботу працівників відділення а також результати телефонного опитування і опитування в чат-ботах клієнтів про якість обслуговування. За кожним відділенням закріплено номер, що його ідентифікує, на який і відправляється повідомлення [23].

Позитивним у методиці також є виключення з рейтингування відділень, що функціонують менше дев'яти місяців, оскільки вони не можуть конкурувати з підрозділами, що працюють протягом тривалого часу [23]. Крім того, діяльність щойно відкритих відділень перш за все спрямована на досягнення рівня окупності коштів, що були вкладені у їх відкриття, а не на високий рівень прибутковості.

У результаті дослідження методик здійснення рейтингової оцінки діяльності відділень банку можна зазначити, що правильно сформована

методика оцінки діяльності відділення дозволяє використовувати її результати у процесі ухвалення рішень.

2.2. Оцінка рейтингових методик міжнародних рейтингових агентств щодо рейтингування діяльності вітчизняних банків

Рейтингові оцінки для вітчизняних банківських установ відіграють значне маркетингове значення, адже наявність оцінок міжнародних рейтингових агентств свідчить про високий рівень фінансової стійкості банку, що позитивно впливає на репутацію банківської установи та підвищує рівень довіри до неї.

Разом з тим, не всі вітчизняним банкам присвоюються рейтинги таких відомих міжнародних рейтингових агентств як Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's, адже діяльність цих агентств орієнтована на вибір кращих компаній на ринку, яким присвоюється рейтинг. Тобто, банки, яким перелічені вище рейтингові агентства присвоюють рейтинг мають тривалий час працювати на ринку, користуватися довірою з боку клієнтів і держави, а також повинні мати рейтингові оцінки національних рейтингових агентств. Окрім цього міжнародні рейтингові агентства оцінюють також міжнародну діяльність банку, особливості обслуговування ним компаній, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність тощо.

Розглянемо коротко методики формування рейтингів банку міжнародними рейтинговими агентствами Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's, які мають багато спільного.

Так, аналізуючи методики рейтингової оцінки банків міжнародних рейтингових агентств Fitch Ratings [45], Moody's [46], Standard & Poor's [47].

Відповідно до підходів світових рейтингових агентств аналіз діяльності банку включає широкий спектр кількісних та якісних факторів. Мінімальних вимог до факторів (стандартної групи коефіцієнтів) немає. Значення, яке

відводиться тому чи іншому чиннику під час аналізу конкретного банку, залежить стану економіки, практики регулювання банківської діяльності та інших показників зовнішнього й внутрішнього середовища.

При визначенні рейтингу фінансового стану банку беруться до уваги такі фактори: характер галузі та операційне середовище; профіль банку та управління ризиками; фінансові показники; стратегія менеджменту та корпоративне управління; структура власності, підтримка та зв'язки з іншими банками [45]. Відносна значимість кожного фактора для ухвалення остаточного рейтингового рішення може змінюватись в залежності від конкретного банку, агенції не використовують заздалегідь встановлену питому вагу для кожного з цих факторів. Кожен фактор діяльності, описаний вище, характеризується значною кількістю показників.

Наприклад, такий фінансовий показник, як прибуток, може бути розглянутий у рейтинговому аналізі з такими характеристиками: чистий прибуток, невідсотковий прибуток, операційні витрати, резерви під кредитні ризики, операційні доходи та їх якість, непередбачені доходи та витрати, податкові платежі, вплив інфляції на прибуток, прогноз доходів, якість бухгалтерського обліку у банку. Для оцінки кожного чинника діяльності відбираються показники залежно від специфіки діяльності банку та поточної економічної ситуації. Отже, немає стандартної групи коефіцієнтів, виходячи з якої визначається рейтинг банку.

Нижче наведено основні фактори, що впливають на рейтинг комерційного банку.

1. Специфіка галузі та операційне середовище. Початком рейтингового аналізу фінансового стану банку є вивчення операційного середовища, в якому він здійснює свою діяльність. Це дозволяє аналітикам краще визначити унікальні характеристики конкретних банків шляхом вивчення їх ризиків та можливостей. Характеристики операційного середовища, на які аналітики зазвичай звертають увагу, включають суверенний ризик та інші економічні аспекти, що формують середовище, що впливає на банк [47]. Аналітики, як

правило, розглядають базові економічні індикатори відповідної країни, такі як розмір та структура економіки, зростання ВВП, інфляція, зростання споживчого кредитування, зростання кредитування сектора нерухомості, заощадження та інвестиції, тенденції у безробіття, обмінні курси, прибутковість облігацій, а також національні індекси ціни на нерухомість. Політичні та культурні аспекти країни та демографічні тенденції також можуть враховуватись аналітиками як важливі фактори в рамках процесу оцінки операційного середовища.

2. Специфіка банку та управління ризиками. Деякі з основних показників, які аналітики беруть до уваги при аналізі банківського бізнесу, включають:

- досвід та професійний рівень менеджменту, який управляє ключовими напрямками діяльності банку;
- розмір банку (розмір чистих активів, кредитного портфеля банку);
- ринкові позиції банку у основних сегментах ринку банківських послуг;
- характер та концентрація клієнтської бази;
- різноманітність послуг та продуктів, що надаються клієнтам, та здатність створювати нові продукти [45; 47; 46].

Аналітики міжнародних рейтингових агентств оцінюють готовність банку приймати ризики, а також адекватність та надійність систем управління ризиками. Водночас, рейтинговий процес світових рейтингових агентств, як правило, не включає аудит систем або практики управління ризиками.

Ключові фактори управління ризиками банку, що беруться до уваги аналітиками, включають:

- незалежність та ефективність функції управління ризиками;
- існуючі ліміти ризику;
- участь вищого керівництва банку в управлінні ризиками.

Аналітики світових рейтингових агентств враховують широкий набір ризиків, найбільшими з яких (для більшості банків) є кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик та репутаційний ризик.

3. Фінансові показники. Ключові елементи фінансового стану комерційного банку, які аналізують аналітики, включають прибутковість, ліквідність та капіталізацію.

Що стосується прибутковості, то аналітики міжнародних агентств розпочинають аналіз з розгляду динаміки прибутку за останні кілька років, її стабільності та якості. Крім того, агентства прогнозують майбутній прибуток з огляду на дані бюджету або прогнози, зроблені самим банком.

Іншим ключовим чинником в оцінці прибутковості є диверсифікація прибутку банку. Агентства аналізують прибутки за кожним значним напрямом діяльності банку окремо. Як правило, як інформаційну базу для аналізу агентства використовують звітності за національними та міжнародними стандартами, такими як МСФЗ або GAAP США. У деяких випадках аналітики можуть коригувати статті балансу та звіту про прибутки та збитки, щоб фінансові показники були порівнюваними з відповідними даними інших банків.

На думку аналітиків міжнародних рейтингових агентств, ліквідність банку є ключовим показником фінансового стану, отже аналіз ризику ліквідності є важливою частиною загального аналізу банку. Аналітики оцінюють потенційну балансову та позабалансову потребу в ліквідності. Агентства аналізують внутрішні джерела ліквідності банку (наприклад, ліквідні цінні папери або короткострокові кредити), а також зовнішні джерела ліквідності (наприклад, доступ на ринки капіталу, резервні або безвідкличні кредитні лінії від банків, доступ до кредитних ресурсів центрального банку)[45].

Капіталізація банку, на думку аналітиків, за ступенем важливості перебуває на одному рівні з ліквідністю та є важливим показником, що характеризує фінансове становище банку [47]. Агентства розглядають власний капітал як «подушку безпеки» від потенційних збитків, за якими не створено резервів. Розмір власного капіталу характеризує надійність банку, здатність банку погасити зобов'язання перед кредиторами у разі фінансових проблем. Рейтингові агентства аналізують абсолютний розмір власного капіталу та

достатність капіталу (розмір капіталу з урахуванням ризиків). У своєму аналізі агенції враховують дотримання регулятивних вимог до капіталу. Однак у деяких випадках агентства оцінюють капітал більш строго або м'якше порівняно з мінімальними регулятивними стандартами та вимогами.

4. Стратегія менеджменту та корпоративне управління. Аналітики міжнародних рейтингових агентств оцінюють якість управління банком та стратегію розвитку бізнесу. На їхню думку, сильні команди керівництва ефективно реалізують на практиці свої стратегічні плани та сприяють збільшенню вартості бізнесу банку. За допомогою оцінки фінансового стану аналітики можуть виявити команди управлінців із явними слабкими сторонами (наприклад, погана якість активів, високі резерви за кредитами свідчать про непродуману політику кредитування).

На думку міжнародних рейтингових агентств, якщо банк дотримується принципів і стандартів корпоративного управління, то діяльність банку є більш прозорою. Аналітики розглядають корпоративне управління як частину загальної культури та практики управління ризиками в банку. Серед важливих аспектів методології оцінки корпоративного управління під час аналізу банку слід виокремити:

- незалежність та ефективність роботи ради директорів;
- контроль над угодами з пов'язаними сторонами;
- винагорода топ-менеджерів та директорів.

У випадку, якщо аналітики ідентифікують суттєві недоліки в практиці корпоративного управління у банку, які можуть послабити фінансове становище кредитної організації, то такі недоліки розкриваються у публічних аналітичних коментарях агентств. У той самий час, якщо банк відповідає стандартам корпоративного управління, цей факт може згадуватися в опублікованому аналізі, крім випадків гранично високої якості корпоративного управління.

5. Підтримка банку з боку власників та держави. При оцінці фінансового стану комерційного банку аналітики звертають значну увагу на структуру

власників цього банку, щоб визначити можливість отримання банком фінансової допомоги у разі погіршення фінансового стану [46]. Аналітики оцінюють стабільність акціонерної структури банку, а також можливість та готовність власників чи держави надавати підтримку банку у разі потреби. Щоб визначити, яка ймовірність отримання фінансової підтримки, аналітики оцінюють значимість банку для його акціонерів. Якщо можливість отримання банком фінансової підтримки визначено як висока, це, своєю чергою, може підвищити оцінку фінансового стану комерційного банку.

Таким чином, при формуванні рейтингу комерційних банків провідними міжнародними рейтинговими агентствами використовується велика кількість показників, що вимагає залучення висококваліфікованих аналітиків та експертів для формування виваженого аналітичного звіту щодо діяльності банку. На основі цього звіту міжнародні рейтингові агентства приймають рішення щодо присвоєння відповідного рейтингу комерційному банку тієї чи іншої країни. При цьому, кожне агентство має власну шкалу рейтингування (табл. 2.4).

Не зважаючи на такий комплексний підхід до оцінювання фінансового стану банку та розгалужену шкалу рейтингування діяльність міжнародних рейтингових агентств мала суттєві недоліки, які проявилися під час світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 років. Так, за даними видання Financial Times, яке посилається на Комісію з цінних паперів та бірж США (SEC), рейтингові агентства порушували внутрішні процедури, присвоюючи високі рейтинги іпотечним облігаціям. Проблема полягала в системі оплати рейтингів, адже рейтингові агенції отримують гроші за виконану роботу від емітентів облігацій. Прагнучи присвоїти рейтинги якомога більшої кількості облігацій і, відповідно, отримати велику плату, аналітики в агентствах часто нехтували правилами та відступали від розроблених моделей оцінки боргових інструментів. Також у рамках системи оплати аналізом випуску паперів одночасно займаються кілька агентств, проте не всі вони виставляють рейтинг. За винятком номінальної комісії, плату за виставлення рейтингу одержують ті

агентства, які його надають. Такий порядок призвів до жорсткої конкуренції між агентствами – емітенти погоджувалися платити лише тим, хто виставляв найбільший рейтинг їхнім цінним паперам [1]. Дані факти говорять про те, що, незважаючи на світове ім'я та опрацьовану методологію, провідні рейтингові агенції можуть припускатися серйозних помилок. З огляду на це потенційні інвестори можуть лише частково покладатися на рейтинг, наданий агентством, при ухваленні рішення про здійснення інвестиції.

Таблиця 2.4

Рейтингові шкали міжнародних рейтингових агентств, які використовуються для оцінювання діяльності банків

S&P		Fitch		Moody's		Узагальнене значення	Тип
Довго-терм.	Коротко-терм.	Довго-терм.	Коротко-терм.	Довго-терм.	Коротко-терм.		
AAA	A-1+	AAA	F1	Aaa	P-1	Емітент володіє виключно високими можливостями з виплати відсотків за борговими зобов'язаннями та самих боргів.	Інвестиційні рейтинги (обмежені ризики)
AA+		AA+	F2	Aa1		Емітент володіє надзвичайно високими можливостями з виплати відсотків за борговими зобов'язаннями та самих боргів.	
AA		AA		Aa2			
AA-	A-1	AA-	F3	Aa3	P-2	Можливості емітента з виплати відсотків та боргів оцінюються високо, однак залежать від економічної ситуації.	Платоспроможність емітента вважається задовільною.
A+		A+		A1			
A	A-2	A	F3	A2	P-3	Емітент платоспроможний, але несприятливі економічні умови можуть негативно вплинути на можливість виплат.	Спекулятивні рейтинги (існують ризики)
A-		A-		A3			
BBB+	A-3	BBB+	B	Baa1	NP	Емітент платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливість та готовність здійснювати виплати за боргами.	Т.зв. «сміття» (високі ризики)
BBB		BBB		Baa2			
BBB-	B	BBB-	B	Baa3	NP	Емітент платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливість та готовність здійснювати виплати за боргами.	Т.зв. «сміття» (високі ризики)
BB+		BB+		Ba1			
BB	B	BB	B	Ba2	NP	Емітент платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливість та готовність здійснювати виплати за боргами.	Т.зв. «сміття» (високі ризики)
BB-		BB-		Ba3			
B+	C	B+	C	B1	NP	Емітент платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливість та готовність здійснювати виплати за боргами.	Т.зв. «сміття» (високі ризики)
B		B		B2			
B-	C	B-	C	B3	NP	Емітент платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливість та готовність здійснювати виплати за боргами.	Т.зв. «сміття» (високі ризики)
CCC+		CCC+		Caa1			
CCC	C	CCC	C	Caa2	NP	Емітент зазнає труднощів з виплатами за борговими зобов'язаннями та його можливість залежать від сприятливих економічних умов.	Т.зв. «сміття» (високі ризики)
		CCC-					
CCC-	C	CC	D	Caa3	NP	Зазвичай неплатоспроможні компанії	Частковий дефолт.
CC		RD					
C	C	D	D	Ca	NP	Дефолт. Банкрутство.	Частковий дефолт.
C		D		C			

Зважаючи на те, що міжнародні рейтингові агентства звертають увагу лише на ті банки, які тривалий час працюють на ринку банківських послуг та користуються довірою національних і міжнародних контрагентів лише декільком вітчизняним комерційним банкам присвоєно рейтинги Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Перелік вітчизняних банків, яким присвоєно рейтинги Fitch Ratings,
Moody's та Standard & Poor's**

№ п/п	Назва банку	Тип рейтингу	Шкала оцінки	Прогноз
Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings				
1	АТ КБ «ПриватБанк»	Довгостроковий рейтинг	AA	Позитивний
2	АТ «Ощадбанк»	Довгостроковий рейтинг	AA	Позитивний
3	АТ «Укресімбанк»	Довгостроковий рейтинг	AA	Стабільний
4	АБ «Укргазбанк»	Довгостроковий рейтинг	B	Стабільний
5	АТ «Креді Агріколь Банк»	Довгостроковий рейтинг	AAA	Позитивний
6	АТ «Прокредит Банк»	Довгостроковий рейтинг	AAA	Стабільний
Міжнародне рейтингове агентство Moody's				
1	АТ КБ «ПриватБанк»	Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (іноземна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (національна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокова оцінка ризику контрагента	B2	Стабільний
2	АТ «Ощадбанк»	Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (іноземна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (національна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокова оцінка ризику контрагента	B2	Стабільний
3	АТ «Укресімбанк»	Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	Ca1	Стабільний
		Довгострокові депозити (іноземна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (національна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокова оцінка ризику контрагента	B3	Стабільний
4	АТ «Райффайзен Банк»	Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	Aa3	Стабільний
		Довгострокові депозити (іноземна валюта)	B2	Стабільний
		Довгострокові депозити (національна валюта)	B2	Стабільний
5	АТ «СБЕРБАНК»	Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (іноземна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (національна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокова оцінка ризику контрагента	B3	Стабільний
6	АБ «Південний»	Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (іноземна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (національна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокова оцінка ризику контрагента	B2	Стабільний
7	ПАТ «БАНК ВОСТОК»	Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	B3	Стабільний
		Довгострокові депозити (іноземна валюта)	Ca1	Стабільний
		Довгострокові депозити (національна валюта)	B3	Стабільний
		Довгострокова оцінка ризику контрагента	B2	Стабільний
Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's				
1	АТ «БАНК АЛЬЯНС»	Довгостроковий кредитний рейтинг	B -	Стабільний
		Короткостроковий кредитний рейтинг	B	Стабільний

Аналізуючи прес-релізи міжнародних рейтингових агентств Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's та веб-сайти всіх банків України, ми виявили, що лише 11 з 71 (16%) діючих станом на 1.10.2021 банків присвоєно рейтинги того чи іншого міжнародного рейтингового агентства. Такий малий відсоток банків, що отримали рейтинги міжнародних рейтингових агентств свідчить про низький рівень розвитку вітчизняної банківської системи не зважаючи на її високий рівень фінансової стійкості впродовж останніх трьох років.

Так, як свідчать дані таблиці 2.5 найвищі рейтинги для українських банків виставляє міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings, адже для АТ «Креді Агріколь Банк» та АТ «Прокредит Банк» агентство затвердило довгостроковий рейтинг на рівні ААА, який означає, що банк володіє бездоганною діловою репутацією та надзвичайно високими можливостями з виконання своїх зобов'язань. Таке високе значення рейтингу для зазначених вище банків, на наш погляд, зумовлено тим, що АТ «Креді Агріколь Банк» є частиною провідної французької банківської групи Креді Агріколь, а АТ «Прокредит Банк» – німецької фінансової групи ПроКредит, які мають бездоганну міжнародну ділову репутацію.

Решту чотири банки, які потрапили до рейтингу Fitch Ratings також мають високий довгостроковий рейтинг, адже вони є державними банками, які, як показала економічна криза 2014-2017 років, користуються значною фінансовою підтримкою Кабінету Міністрів України. Таким чином АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк» отримали рейтинг АА, який означає, що банки є надійними фінансовими установами, які здатні своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. При цьому АБ «Укргазбанк» отримав значно нижчий рейтинг, ніж інші державні банки – рейтинг В, що свідчить про те, що банк платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливості безперервно погашати свої зобов'язання.

Акцент на несприятливих економічних умовах в Україні робить рейтингове агентство Moody's, яке п'яти українським банкам (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «СБЕРБАНК», АБ «Південний», ПАТ «БАНК ВОСТОК») присвоїло рейтинг базової оцінки кредитоспроможності на рівні В3. Цей рейтинг означає, що банк платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його здатність своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Тобто агентство вбачає ризики у інвестиціях в цінні папери банків, а також ризики в процесі рефінансування банків з боку Національного банку України. Найвищий

рейтинг агентство Moody's присвоїло Райффайзен банку на рівні Aa3, а це означає, що банк володіє бездоганною діловою репутацією та надзвичайно високими можливостями з виконання своїх зобов'язань. Найнижчий рейтинг базової оцінки кредитоспроможності присвоєно АТ «Укрексімбанк» на рівні Саа1, який відображає найвищі рівні ризиків для внутрішніх і зовнішніх інвесторів, адже на думку Moody's банк зазнає труднощів з виплатами за своїми зобов'язаннями та його можливості залежать від сприятливих економічних умов.

Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's присвоїло рейтинг лише одному українському банку – АТ «БАНК АЛЬЯНС» зі 100% українським капіталом. Довгостроковий рейтинг присвоєно на рівні В-, а короткостроковий на рівні – В, а це свідчить, що банк платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливості своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями.

Підсумовуючи наведене вище, зауважимо, що міжнародні рейтингові агентства Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's приділили увагу лише найбільшим та стабільним банкам України, а присвоєні рейтинги банкам з державним та стовідсотковим українським капіталом є порівняно низькими, що відображають поточну економічну ситуацію, яка є критичною та не сприяє ефективному розвитку вітчизняної банківської системи. Значний вплив на економічну ситуацію в Україні має пандемія COVID-19 та викривлена структура економіки і державного бюджету, яка вимагає використання банківських ресурсів для фінансування дефіциту державного бюджету шляхом придбання облігацій внутрішньої державної позики. В такому випадку погіршення суверенного рейтингу України автоматично призводить до зниження рейтингів комерційних банків.

2.3. Особливості діяльності національних рейтингових агентств в сфері рейтингування комерційних банків

Український ринок рейтингових послуг почав інтенсивно розвиватись з початку 2000 років, особливо з моменту прийняття у 2004 році Концепції створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання. Зокрема у 2001 році було створено перше в Україні спеціалізоване рейтингове агентство, яке надає послуги з визначення незалежних рейтингових оцінок кредитоспроможності суб'єктів господарювання та органів місцевого самоврядування «Кредит-Рейтинг».

У 2004 році Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку України надала повноваження рейтинговому агентству «Кредит-Рейтинг» щодо оцінки діяльності банківських установ.

Окрім рейтингового агентства «Кредит-рейтинг» в Україні функціонують ще такі рейтингові агентства як «Рюрік», «ІВІ-Рейтинг», «Експерт-Рейтинг» та «Стандарт-Рейтинг», яким статус уповноважених рейтингових агентств Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку України надала у квітні 2010 року.

Розглянемо рейтинги, що присвоєні національними рейтинговими агентствами вітчизняних банків та методики за якими вони визначаються.

Так, національне рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» при проведенні оцінки фінансової діяльності комерційного банку рейтингове агентство умовно поділяє рейтингову процедуру на дві складові: аналіз ефективності управлінського менеджменту й аналіз фінансового менеджменту банку. Це дозволяє порівняти вплив різних за своїм змістом факторів, об'єктивно оцінити поточну ситуацію в банку, що аналізується, і відстежити зв'язок із зовнішніми факторами (фінансові ринки, Національний банк України та ін.) [34].

Аналіз ефективності управлінського менеджменту банку оцінюється за такими критеріями:

1. Становище банку на ринку та регулювання ринку. Становище банку на ринку рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» оцінює крізь призму аналізу поточного стану банківської системи та порівняння банку з банками-конкурентами. Окрім цього, оцінюється загальне економічне становище в країні в якому працює банк, а також особливості регулювання ринку банківських послуг Національним банком України.

2. Аналіз банківської клієнтури. Здійснюється шляхом аналізу банківської клієнтури, детального дослідження корпоративних клієнтів, аналізу ступеня залежності банку від вузького кола клієнтів, аналізу рівня залежності від бюджетних коштів і усіх форм роботи з державними та муніципальними органами влади.

3. Організаційна структура банку. Моделювання діяльності банку на основі аналізу менеджменту банку дає можливість прогнозувати виконання планової стратегії банку при різних припущеннях на можливу кон'юнктуру фінансового ринку. Структура аналізу показників діяльності банку, за допомогою яких можна керувати його моделлю, складається з визначення наступних факторів: склад власників банку, їхньої частки участі в статутному капіталі банку; тенденція зміни складу власників банку, оцінка можливих наслідків такої зміни для фінансової стійкості банку; дотримання прав акціонерів на отримання інформації про діяльність банку.

4. Стратегія і тактика розвитку банку. Передбачає оцінку наявності у банку обґрунтованої концепції розвитку, стратегії хеджування ризиків та маркетингової стратегії банку.

Що ж стосується аналізу фінансового менеджменту банку, то його метою є визначення раціональних вимог і методичних основ побудови оптимальних організаційних структур і режимів діяльності функціонально-технологічних систем, що забезпечують планування й реалізацію фінансових операцій банку та підтримують його стійкість при заданих параметрах. Аналіз фінансового менеджменту банку рейтинговим агентством «Кредит-Рейтинг» включає в себе оцінку капіталу, прибутковості, ліквідності і характеристики ресурсів банку,

системи управління ризиками, а також диверсифікації діяльності банку [43, с. 15-19].

Як свідчать дані таблиці 2.6, національне рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» станом на 1.20.2021 року присвоїло рейтинг позичальника (довгостроковий) лише 17 банківським установам, що складають 24% від загальної кількості банків. Зважаючи на те, що в Україні функціонує п'ять рейтингових агентств, які конкурують між собою, то рейтингування 17 банків є цілком прийнятним результатом для національного рейтингового агентства.

Таблиця 2.6

Рейтинг позичальника, що присвоєний національним рейтинговим агентством «Кредит-Рейтинг» українським банкам*

№ п/п	Назва банку	Рейтинг банку за національною шкалою	Прогноз
1	А-Банк	uaAA-	Стабільний
2	Авангард Банк	uaAAA	Стабільний
3	Альтбанк	uaAA-	Стабільний
4	Асвіо Банк	uaAA+	Стабільний
5	Банк Восток	uaAA+	Стабільний
6	Банк Грант	uaAA	Стабільний
7	Банк Інвестицій і заощаджень	uaAA	Стабільний
8	Ідея Банк	uaAA	Стабільний
9	ІНГ Банк Україна	uaAAA	Стабільний
10	АКБ Індустріалбанк	uaAA	Стабільний
11	Міжнародний інвестицій банк (МІБ)	uaBBB+	Стабільний
12	МТБ БАНК (МАРФІН БАНК)	uaAA	Стабільний
13	ОТП БАНК	uaAAA	Стабільний
14	Південний	uaAA	Стабільний
15	ПУМБ	uaAAA	Стабільний
16	Український банк реконструкції і розвитку	uaA+	Стабільний
17	Універсал Банк	uaAAA	Стабільний

*Складено автором на основі даних [34]

За даними національного рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» такі банки як Авангард Банк, ІНГ Банк Україна, ОТП БАНК, ПУМБ, Універсал Банк отримали найвищий рейтинг за національною рейтинговою шкалою [30].

Найнижчий рейтинг рейтингове агентство «Кредит-Рейтинг» присвоїло Міжнародному інвестиційному банку (МІБ) на рівні uaBBB+, який означає, що банк відзначається достатньою кредитоспроможністю порівняно з іншими українськими банками, а рівень кредитоспроможності залежить від впливу політичних та економічних умов.

Всі інші банки, які потрапили до рейтингу рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» отримали рейтингові показники на рівні uaAA, які свідчать про їх високу кредитоспроможність і ліквідність.

Окрім рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг» досить значну кількість комерційних банків України рейтингує рейтингове агентство «Рюрик».

Методика рейтингового оцінювання для комерційних банків рейтингового агентства «Рюрик» передбачає аналіз макроекономічного середовища, аналіз банківської системи України та місця банку на ринку, аналіз фінансового стану банку, оцінка якості корпоративного управління та якості системи управління ризиками. Основні розділи методики та ключові індикатори оцінки комерційних банків за методикою рейтингового агентства «Рюрик» згрупуємо в додатку А.

Аналізуючи дані додатку А, зауважимо що методика рейтингового оцінювання комерційних банків рейтингового агентства «Рюрик» є досить розгалуженою та містить 7 розділів і 69 ключових індикаторів оцінки діяльності банку. За цією методикою рейтингове агентство «Рюрик» присвоїло рейтинг 13 з 71 банку станом на 1.10.2021 року (табл. 2.7).

Як свідчать дані таблиці 2.7 для всіх банків, які потрапили у рейтинг рейтингового агентства «Рюрик» рейтингова оцінка є дуже високою, що, на наш погляд, породжує певні сумніви у її достовірності, адже рейтинги міжнародних рейтингових агентств для державних банків України, які фактично мають необмежену підтримку держави та необмежений доступ до ліквідності є нижчими. Така ситуація, на наш погляд, пов'язана з тим, що в методиках національних рейтингових агентств немає показників, які б відображали суверенний кредитний рейтинг України, що безумовно має вплив

на оцінку економічної ситуації та банківської діяльності іноземними інвесторами.

Таблиця 2.7

Рейтинг, що присвоєний національним рейтинговим агентством «Кредит-Рейтинг» українським банкам*

№ п/п	Назва банку	Рейтинг банку за національною шкалою	Прогноз
1	АТ «Банк Альянс»	uaAAA	
2	АТ «Кредитвест Банк»	uaAAA	
3	ПАТ «МТБ Банк»	uaAAA-	
4	АТ «Банк Січ»	uaAAA	
5	АТ «РВС Банк»	uaAA+	
6	АТ «Банк Інвестицій та Заощаджень»	uaAA	
7	АТ «АКБ «Конкорд»	uaAA	
8	АТ «Укрбудінвестбанк»	uaAA	
9	АБ «Кліринговий Дім»	uaAA	
10	АТ «АБ «Радабанк»	uaAA	
11	АТ «Оксі Банк»	uaA+	
12	ПрАТ «СК «Український фінансовий альянс»	uaA-	
13	АТ «Полікомбанк»	uaA-	

Побудовано автором за даними [35]

Методика оцінки кредитного рейтингу банків в рейтингових агентствах «ІВІ-Рейтинг» та «Стандарт-Рейтинг» заснована на класичних підходах моделі CAMELS, закладених Федеральною резервною системою США в 70-их рр. ХХ сторіччя, і адаптованої під сучасні реалії і специфіку України.

Аналіз проводиться за 6 групами чинників:

(C) - Capital adequacy - достатність капіталу і підтримка акціонерів;

(A) - Asset quality - якість активів;

(M) - Management - якість управління;

(E) - Earnings - прибутковість;

(L) - Liquidity - ліквідність;

(S) - Share of national market - частка на національному ринку.

Для уніфікації рейтингової оцінки Агентство повністю адаптувало зарубіжну ідеологію оцінки до банківської звітності, системи обліку та

банківських нормативів, прийнятих в Україні. Агентство може приймати до уваги звітність банків за різними міжнародними стандартами обліку, якщо така звітність публікується при емісії облігацій зовнішньої позики банків, єврооблігацій тощо [24].

Як і в попередніх двох національних рейтингових агентствах, рейтинги комерційних банках, що присвоєні рейтинговими агентствами «ІВІ-Рейтинг» (табл. 2.8) та «Стандарт-Рейтинг» (табл. 2.9) також є високими, що на наш погляд, не зовсім відповідає як суверенному рейтингу України так і динаміці макроекономічної кон'юнктури, яка зазнає впливу пандемії COVID-19.

Таблиця 2.8

Рейтинг, що присвоєний національним рейтинговим агентством «ІВІ-Рейтинг» українським банкам*

№ п/п	Назва банку	Рейтинг банку за національною шкалою	Прогноз
1	КРИСТАЛБАНК	uaAA	У розвитку
2	Перший Інвестиційний Банк	uaAA	У розвитку
3	БАНК ¾	uaA	У розвитку
4	ЮНЕКС БАНК	uaA+	У розвитку
5	БАНК ФОРВАРД	uaA	У розвитку
6	БТА Банк	uaBBB	У розвитку
7	СКАЙ БАНК	uaA+	У розвитку
8	ОКСІ БАНК	uaA-	Позитивний
9	Львів АКБ	uaA+	Позитивний
10	БАНК КРЕДИТ ДНІПРО	uaAA	Позитивний
11	СБЕРБАНК	uaAA+	У розвитку
12	КРЕДИТВЕСТ БАНК	uaAA+	У розвитку
13	УКРГАЗБАНК	uaAA+	У розвитку

Аналізуючи дані, щодо рейтингування вітчизняних банків рейтинговими агентствами «ІВІ-Рейтинг» та «Стандарт-Рейтинг» можемо відмітити той факт, що національні рейтинги АТ «КБ «Приватбанк» та АБ «Укргазбанк» є нижчими ніж рейтинги, присвоєні цим банкам міжнародним рейтинговим агентством Moody's, що свідчить про необхідність перегляду адекватності національних рейтингових методик оцінки комерційних банків.

Таблиця 2.9

**Рейтинг, що присвоєний національним рейтинговим агентством
«Стандарт-Рейтинг» українським банкам***

№ п/п	Назва банку	Рейтинг банку за національною шкалою	Прогноз
1	АТ «Креді Агріколь Банк»	uaAAA	Стабільний
2	АТ «Правекс Банк»	uaAAA	Стабільний
3	АТ «Райффайзен Банк Аваль»	uaAAA	Стабільний
4	АТ «Кредобанк»	uaAAA	Стабільний
5	ПуАТ «КБ «Акордбанк»	uaAAA	Стабільний
6	АТ «КБ «Приватбанк»	uaAA	Позитивний
7	АТ «Піреус Банк МКБ»	uaAA	Стабільний
8	АТ «Комерційний Індустріальний Банк»	uaAA	Стабільний
9	АТ «Мотор-Банк»	uaAA	Стабільний
10	АТ «Полтава-Банк»	uaAA	Стабільний

Дещо інший підхід до оцінки кредитного банку використовує національне рейтингове агентство «Експерт-Рейтинг», який ґрунтується на застосуванні ряду критеріїв за наступними групами:

1. Адекватність капіталу (норматив регулятивного капіталу (Н1); норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2)).
2. Ліквідність (норматив миттєвої ліквідності (Н4); норматив поточної ліквідності (Н5); норматив короткострокової ліквідності (Н6)).
3. Якість активів (визначається питомою вагою негативно класифікованих активів банку в загальних активах).
4. Дохідність операцій банку (рентабельність активів; рентабельність власного капіталу; динаміка чистого прибутку та операційного і процентного доходів).
5. Відносини банку з акціонерами (визначається наскільки система відносин між акціонерами банку впливає на його надійність).

6. Взаємовідносини з владою (вивчення наявності конфлікту банку з органами державної влади).

7. Частка ринку й конкурентне середовище (частка на ринку; коефіцієнт участі на ринку; наявність зовнішніх позик; наявність іноземних акціонерів; наявність підтримки з боку іноземних держав або держави Україна).

8. Валютний і процентний ризики (валютна позиція банку або аналогічний їй показник; розрив (GAP) між активами та пасивами; чутливими до зміни відсоткової ставки).

9. Додаткові фактори, які можуть прийматись агентством до уваги при оцінці (менеджмент банку та його досвід роботи; наявність підтвердженої негативної інформації щодо аудитору банку; особливості системи управління персоналом банку тощо).

10. Політика при врахуванні зовнішньої підтримки від акціонерів (зовнішня підтримка враховується агентством за методом визначення типу акціонеру банку).

Результати рейтингування вітчизняних комерційних банків рейтинговим агентством «Експерт-Рейтинг» наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Рейтинг, що присвоєний національним рейтинговим агентством «Експерт-Рейтинг» українським банкам*

№ п/п	Назва банку	Рейтинг банку за національною шкалою	Прогноз
1	АТ Альфа-Банк	uaAAA	Стабільний
2	АТ Дойче Банк ДБУ	uaAAA	Стабільний
3	АТ Кредобанк	uaAAA	Стабільний
4	АТ Сітібанк	uaAAA	Стабільний
5	АТ Укрсиббанк	uaAAA	Стабільний
6	АБ АТ Укргазбанк,	uaAA+	Стабільний
7	АТ Агропросперіс Банк	uaAA	Стабільний
8	АТ Мегабанк	uaAA	Стабільний
9	КБ АТ Глобу,	uaAAA	Стабільний
10	КБ ПуАТ Акордбанк,	uaAA+	Стабільний
11	АТ Європейський Промисловий Банк,	uaAA	Стабільний
12	АТ Айбокс Банк,	uaAA	Стабільний
13	АТ Банк український капітал,	uaAA+	Стабільний

Як свідчать дані таблиці 2.10 рейтингові оцінки вітчизняних комерційних банків запропоновані рейтинговим агентством «Експерт-Рейтинг» також є досить високими, як і в інших національних рейтингових агентствах.

Підсумовуючи наведене вище, зауважимо, що рейтингові системи щодо оцінки діяльності комерційних банків національними рейтинговими агентствами є досить громіздкими та дозволяють врахувати практично всі аспекти діяльності банку, однак аналізуючи змістовне наповнення таких методик зазначимо, що в них мало уваги приділяється взаємозв'язку банківської діяльності та макроекономічної кон'юнктури, яка безумовно впливає на здатність банків своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Окрім цього національні рейтингові агентства не включають до своїх рейтингів всіх вітчизняних банків, а велика кількість рейтингових агентств не зважаючи на посилення конкуренції, на наш погляд, не сприяє зростанню довіри до банків, адже інвестори, в першу чергу орієнтуються на рейтинг міжнародних рейтингових агентств.

В цілому, рейтингування банківської діяльності спрямоване на формування розгорнутої аналітичної інформації про діяльність банківських установ, однак наявність п'яти рейтингових з одного боку розпорошує інформацію та дезорієнтує клієнтів й інвесторів, а з іншого – створює підґрунтя до викривлення рейтингів з метою отримання вищої винагороди від банку за присвоєння вищого рейтингу. Тому на наш погляд, в Україні доцільно сформувати комплексний рейтинг банківських установ, при визначенні якого більше уваги буде приділятися макроекономічній кон'юктурі та регулятивним процедурам Національного банку України.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. В роботі проаналізовано методики рейтингового оцінювання відділень одних із найбільших банків України, а саме АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ КБ «ПриватБанк» та ПАТ «УкрСиббанк» на основі чого зроблено висновок, що такі методики є невід'ємним елементом системи управління банком, адже з одного боку дозволяють виявити проблеми в діяльності того чи іншого відділення, а з іншого – стимулюють конкуренцію між відділеннями, яка сприяє загальному підвищенню ефективності діяльності банківської установи. Окрім цього, доведено позитивний вплив методик рейтингування банківської діяльності на забезпечення високого рівня якості обслуговування, адже на основі опитування через канали мобільного та інтернет зв'язку менеджмент банку має змогу оцінити якість обслуговування клієнтів тим чи іншим працівником. На основі внутрішніх рейтингів керівництво банку має змогу прийняти виважені управлінські заходи щодо усунення проблем банківської діяльності, формування стратегічних пріоритетів розвитку банку тощо.

2. Аналіз методик рейтингової оцінки банків провідних міжнародних рейтингових агентств Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's дав змогу зробити висновок про те, що такі методики передбачають формування рейтингу банку не тільки за показниками фінансової звітності комерційних банків, але й з врахуванням суверенного рейтингу країни в якій здійснює свою діяльність комерційний банк. Врахування суверенного рейтингу країни для формування рейтингової оцінки банку є важливим з тих позицій, що рейтинг країни відображає загальну політико-економічну ситуацію в якій працює банк, що, в свою чергу, дозволяє передбачити ймовірні ризики та загрози для банківської установи. Окрім цього, міжнародні рейтингові агенства Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's в основному присвоюють рейтинги лише тим банкам, які тривалий час працюють на ринку банківських послуг, беруть участь у міжнародних операціях, є системно важливими банками для країни та користуються певним діловим авторитетом. Присвоєння рейтингу міжнародних

рейтингових агентств безумовно підвищує статус банку, а отже і вартість його капіталу. В Україні до таких банків належать

3. В Україні рейтингування банківської діяльності здійснюється п'ятьма національними агентствами «Кредит-рейтинг», «Рюрік», «ІВІ-Рейтинг», «Експерт-Рейтинг», «Стандарт-Рейтинг». Методики цих агентств ґрунтуються на коефіцієнтних методах оцінки, а також на наближених методиках до методики CAMELS. На відміну від міжнародних рейтингових агентств національні рейтингові агентства в сукупності охоплюють 85% банківських установ, які працюють на ринку банківських послуг, а присвоєні ними рейтинги є вищими, а в деяких випадках значно вищими, ніж рейтинги міжнародних агентств. Основна причина такої розбіжності в рейтингах міжнародних і національних рейтингових агентств полягає в тому, що в національних рейтингових методиках мало уваги приділяється взаємозв'язку банківської діяльності та макроекономічної кон'юнктури, яка безумовно впливає на здатність банків своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Окрім цього національні рейтингові агентства не включають до своїх рейтингів всіх вітчизняних банків, а велика кількість рейтингових агентств не зважаючи на посилення конкуренції не сприяє зростанню довіри до банків, адже інвестори, в першу чергу орієнтуються на рейтинг міжнародних рейтингових агентств.

РОЗДІЛ 3

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕЙТИНГОВОЇ ОЦІНКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми та недоліки систем національних рейтингових агентств щодо оцінки діяльності банківських установ

Останнім часом навколо рейтингового аналізу банківської діяльності постійно виникають суперечки. Численні дискусії ведуться щодо того, які показники слід включати в ту чи іншу методику, яку питому вагу потрібно надавати кожному з них у підсумковому рейтингу і чи взагалі варто підраховувати цей рейтинг. Деякі фахівці навіть пропонують з часом повністю відмовитися від коефіцієнтного аналізу, пояснюючи свою позицію низькою точністю існуючих методик (згадаймо, що напередодні банківської кризи 2008 р. у багатьох збанкрутілих банків рейтинги були досить високі) та негативним впливом результатів аналізу на суспільну свідомість (рейтинги – це дієві інструменти як реклами, та і антиреклами).

Деякі рейтингові агентства займають протилежну позицію та намагаються компенсувати неточність окремих методик залученням якомога більшого їх числа. Але й ті й інші сходяться в одному – необхідно суттєво реформувати методики рейтингування, щоб зробити їх точнішими та об'єктивнішими.

Аналіз методик, що використовуються в Україні в даний час, демонструє їх обмеженість у методологічному плані: при виставленні комплексної оцінки не враховуються багато факторів, що впливають на роботу банку, некоректно та необґрунтовано використовуються ті чи інші методи аналізу, даються спірні висновки при інтерпретації того чи іншого показника.

Розглянемо основні, на наш погляд, проблеми, які негативно позначаються на об'єктивності рейтингів комерційних банків, що присвоюються національними рейтинговими агентствами.

Так, першою причиною є нестача достовірної інформації. Ключовими умовами проведення ефективного аналізу фінансового становища банку є повнота, достовірність і точність інформації, що використовується під час аналізу. Очевидно, що для точної та об'єктивної оцінки стану банку одних балансових даних та нормативів Національного банку України недостатньо – потрібні додаткові відомості про якість активів, структуру доходів та витрат банку тощо. У розвинених країнах світу кредитні установи, як правило, добровільно подають інформацію в спеціалізовані рейтингові агенції. При цьому кожен банк безпосередньо зацікавлений у наданні таких відомостей, оскільки в іншому випадку його рейтинг буде свідомо нижчим, ніж у інформаційно-відкритих банках.

Однак, враховуючи ментальність українців та низький рівень правової і соціальної відповідальності бізнесу, цілком імовірно, що вітчизняні банки використовують рейтинги для рекламної політики, а тому вони зацікавлені у поданні «прикрашеної» звітності та інформації про діяльність банку.

З іншого боку, рейтингове агентство у випадку низької інформаційної відкритості банків не може заволодіти інформацією необхідною для розрахунку рейтингових оцінок. Саме це, на наш погляд є основною причиною присвоєння рейтингів не всім вітчизняним комерційним банкам.

Другою важливою причиною, яка впливає на об'єктивність рейтингової оцінки є складність формування оптимальної системи показників. Нині налічується кілька сотень показників, що застосовуються для аналізу діяльності банківської установи. Тому перед укладачами банківських рейтингів стоїть непросте завдання відібрати з них кілька найбільш значущих коефіцієнтів, які дозволяють всебічно оцінити фінансовий стан банку і отримати підсумковий рейтинг.

Крім того, обрані критерії порівняння не завжди є, оскільки відносні показники формуються на основі абсолютних, які також фігурують у дослідженні. Адитивність при побудові статичного показника викликає сумнів адекватності методики. Щоб подолати цей недолік, потрібно скористатися засобами економічної математики. Факторний аналіз дозволяє виявити, які саме фактори істотно впливають на ту чи іншу статистичну величину, а які слід відкинути як малозначущі. Одночасно у межах факторного аналізу вирішується завдання обчислення вагового коефіцієнта кожному за показників, які входять у формулу до розрахунку підсумкового рейтингу [57, с. 155].

Окрім цього потрібно зауважити, що рейтингові методики національних рейтингових агентства передбачають оцінку якісних факторів, тобто тих факторів, які не піддаються кількісній оцінці, а оціночні судження формуються експертами-аналітиками, що безумовно вносить суб'єктивність в загальну рейтингову оцінку діяльності банку.

Тому, враховуючи таку проблему необхідно розробити окрему методику оцінки якісних факторів, які впливають на ефективність діяльності банку, що, на наш погляд повинна передбачати чіткі критерії оцінки менеджменту банку, його організаційної структури, стратегічних документів, політики банку з управління ризиками, ліквідністю, прибутковістю тощо.

Тобто ми пропонуємо, щоб кожен нормативно-правовий документ оцінювався на основі чітких критеріїв, які передбачають бальну оцінку якості документу. Це ж саме стосується всіх видів політики банку, організаційної структури тощо.

Третя проблема полягає у адекватності побудови прогнозних значень рейтингів. Не залежно від того, яка методика застосовується для оцінки рейтингу банку, вона базується не лише на ретроспективному аналізу, але й передбачає обов'язковий прогноз розвитку банківської установи і її рейтингу. Тому важливим є розрахунок адекватного прогнозу розвитку банку в майбутньому, який залежить не тільки від діяльності банківського менеджменту, але й від зовнішнього середовища. Відтак в цьому контексті

важливим є вибір оптимальних та співставних динамічних показників, які дозволять зробити прогноз розвитку банку в майбутньому.

Четверта проблема полягає у надто розгалуженій системі оцінки, яка передбачає поєднання великої кількості показників. Варто зазначити, що побудова рейтингів банків за розгалуженими системами оцінки вимагає потужного апарату збору інформації та ведення безперервного спостереження за досліджуваною сукупністю, що підвищує витрати на складання рейтингу, що може

П'ята проблема полягає в тому що наявність багатьох національних рейтингових агентств призводить до фрагментарної оцінки діяльності банків та складання різних рейтингів хоча і за єдиною національною рейтинговою шкалою. Оцінка рейтинговими агентствами 9-13 банків та формування п'яти рейтингів ускладнює вибір банку інвесторами та пересічним населенням з метою інвестицій або розміщення вкладів.

Тому вважаємо за необхідне на основі існуючих п'яти рейтингів національних рейтингових агентств «Кредит-Рейтинг», «Рюрик», «Експерт-Рейтинг», «ІВІ-Рейтинг» та «Стандарт-Рейтинг», а також трьох міжнародних рейтингових агентств Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's сформувавши один, наскрізний рейтинг банків України.

З цією метою сформуємо шкалу переведення міжнародної та національної шкали рейтингового оцінювання банків у числову шкалу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Таблиця переведення значень національної рейтингової шкали і рейтингової шкали Moody's у 9-бальну шкалу зведеного рейтингу [18]

Національна рейтингова шкала	Рейтингова шкала Moody's	Бали зведеного рейтингу	Пояснення НРА згідно з Постановою Кабміну N 665 від 26.04.2007 р.
uaAAA	Aaa	9	найвища кредитоспроможність
uaAA	Aa1, Aa2, Aa3	8	дуже висока кредитоспроможність
uaA	A1, A2, A3	7	висока кредитоспроможність
uaBBB	Baa1, Baa2, Baa3	6	достатня кредитоспроможність
uaBB	Ba1, Ba2, Ba3	5	нижча, ніж достатня кредитоспроможність
uaB	B1, B2, B3	4	низька кредитоспроможність

uaCCC	Сaa1, Сaa2, Сaa3	3	дуже низька кредитоспроможність
uaCC	Ca1, Ca2, Ca3	2	висока вірогідність дефолту
uaC	C1, C2, C3	1	очікується дефолт
uaD	-	0	дефолт

З метою формування наскрізного рейтингу за наведеною вище шкалою у додатку Б згрупуємо рейтинги банків України, що запропоновані міжнародними та національними рейтинговими агентствами.

В додатку Б згруповано рейтинги міжнародних та національних рейтингових агентств, які присвоєні 62 з 71 банку України станом на 1.10.2021 року. Тобто рейтингові агентства не охопили своєю оцінкою ще 9 вітчизняних банки.

При цьому зауважимо, що декільком банкам присвоєно рейтинги різними агентствами, зокрема: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укрексімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «Сбербанк», Акціонерний банк «Південний», ПАТ «Банк Восток», АТ «Банк Альянс», АТ «Банк інвестицій і заощаджень», МТБ БАНК (МАРФІН БАНК), АТ «ОКСІ Банк», АТ «Кредобанк», ПуАТ «КБ «Акордбанк». Присвоєння рейтингів банку зразу декількох агентств свідчить про зацікавленість роботою банку та про його відомий і надійний статус в банківській системі. Однак зведений рейтинг дає дещо інші результати (табл. 3.2).

Так, враховуючи дані таблиці 3.2, відзначимо, що перші місця рейтингу займають такі банки як АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «Прокредит банк», ІНГ Банк Україна, ОТП Банк, які є учасниками великих міжнародних банківських груп, що володіють бездоганною діловою репутацією, а банківський менеджмент побудований за найвищими міжнародними стандартами. Серед банків, які отримали найвищий рейтинг у 9 балів (15 балів) в основному зосереджені банківські установи з іноземним капіталом. З українським капіталом до найвищого рейтингу увійшло лише чотири банки: АТ «Авангард

банк», АТ «ПУМБ», АТ «Універсал Банк» та АТ «Банк СІЧ», що свідчить про вищий рівень довіри рейтингових агентств до банків з іноземним капіталом.

Останні місця рейтингу займають банки із стовідсотковою участю держави у статутному капіталі, тобто АТ КБ "ПриватБанк", АТ "Ощадбанк", АТ "Укрексімбанк". Така ситуація зумовлена тим, що міжнародні рейтингові агенції під час оцінки діяльності банку враховують суверенний рейтинг країни, в якій здійснюється банківська діяльність. Відтак рейтинги присвоєні міжнародними рейтинговими агентствами є нижчими, ніж національні рейтинги.

Таблиця 3.2

Зведений рейтинг українських банків, яким присвоєно рейтинги міжнародними та національними рейтинговими агентствами*

№ п/п	Назва банку	Зведений рейтинг	№ п/п	Назва банку	Зведений рейтинг
1	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	9,0	32	АТ «АБ «РАДАБАНК»	8,0
2	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	9,0	33	КРИСТАЛБАНК	8,0
3	АТ АВАНГАРД БАНК	9,0	34	Перший Інвестиційний Банк	8,0
4	ІНГ Банк Україна	9,0	35	БАНК КРЕДИТ ДНІПРО	8,0
5	ОТП БАНК	9,0	36	КРЕДИТВЕСТ БАНК	8,0
6	ПУМБ	9,0	37	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	8,0
7	Універсал Банк	9,0	38	АТ "МОТОРБАНК"	8,0
8	АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»	9,0	39	АТ "ПОЛТАВАБАНК"	8,0
9	АТ «БАНК СІЧ»	9,0	40	АГРОПРОСПЕРІС БАНК, АТ	8,0
10	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	9,0	41	Мегабанк, АТ	8,0
11	АТ "КРЕДОБАНК"	9,0	42	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОМИСЛОВИЙ БАНК, АТ	8,0
12	АЛЬФАБАНК, АТ	9,0	43	АЙБОКС БАНК, АТ	8,0
13	Дойче Банк ДБУ, АТ	9,0	44	БАНК УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ, АТ	8,0
14	СІТІБАНК, АТ	9,0	45	Український банк реконструкції і розвитку (УБРР)	7,0
15	УКРСИББАНК, АТ	9,0	46	АТ «ОКСІ БАНК»	7,0
16	ГЛОБУС, КБ АТ	9,0	47	ПрАТ «СК «Український фінансовий альянс»	7,0
17	АТ "Райффайзен Банк"	8,5	48	АТ «Полікомбанк»	7,0
18	МТБ БАНК (МАРФІН БАНК)	8,5	49	БАНК 3/4	7,0
19	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	8,5	50	ЮНЕКС БАНК	7,0
20	АБ "УКРГАЗБАНК"	8,0	51	БАНК ФОРВАРД	7,0
21	АБанк	8,0	52	СКАЙ БАНК	7,0
22	АЛЬТБАНК	8,0	53	Львів АКБ	7,0
23	АСВІО БАНК	8,0	54	АТ КБ "ПриватБанк"	6,7
24	БАНК ГРАНТ	8,0	55	АТ "БАНК АЛЬЯНС"	6,5
25	БАНК ІНВЕСТИЦІЙ І ЗАОЩАДЖЕНЬ	8,0	56	АТ "Ощадбанк"	6,0
26	Ідея Банк	8,0	57	АТ "СБЕРБАНК"	6,0
27	ІНДУСТРІАЛБАНК АКБ	8,0	58	Акціонерний банк "Південний"	6,0
28	АТ «РВС БАНК»	8,0	59	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	6,0
29	АТ «АКБ «КОНКОРД»	8,0	60	Міжнародний інвестицій банк	6,0

				(МІБ)	
30	АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК»	8,0	61	БТА Банк	6,0
31	АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ»	8,0	62	АТ "Укрексімбанк"	5,5

*Побудовано автором за даними [34; 36; 35; 33; 32]

Розбіжність у методиках рейтингової оцінки міжнародних та національних рейтингових агентств, а також відсутність рейтингів для всіх вітчизняних банків актуалізує питання розробки альтернативних рейтингів, які розглянемо в наступному параграфі дипломної роботи.

3.2. Перспективи розробки та використання альтернативних рейтингів вітчизняних банків

Аналізуючи методики національних та міжнародних рейтингових агентств щодо розрахунку рейтингів комерційних банків ми зробили висновки про те, що вони не охоплюють всіх комерційних банків України, а велика кількість рейтингів дезорієнтує як інвесторів, так і потенційних вкладників щодо обрання надійного банку.

Тому з метою формування наскрізного рейтингу для всіх комерційних банків України запропонуємо власник авторський підхід, який заснований на оцінці показників ефективності діяльності банку і показника довіри до банку з боку населення.

Так, у фаховій літературі та в методиках рейтингування банків до показників ефективності відносять коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти рентабельності активів та коефіцієнти рентабельності капіталу.

Щодо оцінки ліквідності банку, як його здатності своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями, то в економічній літературі виділяють велику кількість коефіцієнтів головні з яких згруповано в таблиці 3.3.

Однак для формулювання наскрізного рейтингу банків України ми пропонуємо використати один показник, аналогічний до коефіцієнта

відношення високоліквідних активів до робочих. Разом з тим, виходячи з можливостей проведення оцінки банку на основі відкритої інформації, яка розміщена як на веб-сайтах банків, так і на веб-сайті Національного банку України доцільно використовувати спрощений показник ліквідності, як відношення високоліквідних активів (тобто статті балансу банку «грошові кошти та їх еквіваленти») до загальних активів банку.

В умовах розвитку мережі Інтернет та соціальних медіа такий показник є дуже важливим для банку, адже нестача ліквідних коштів для миттєвого виконання зобов'язань банку, може спричинити «набіг на банк» ще в день, коли така інформація була поширена через соціальні медіа.

Таблиця 3.3.

Показники ліквідності балансу банку [21, с. 25]

Показник	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника	Орієнтовне значення
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	$K_{мл} = \frac{K_k + K_{кр}}{Д}$	Показує можливість банку погасити коштами з каси і коррахунків зобов'язань за депозитами (Д)	Не менше 20%
2. Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{зл} = \frac{А}{З}$	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань (З) всіма активами (А)	Не менше 100%
3. Коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих	$K_{вл} = \frac{А_{вл}}{А_{р}}$	Характеризує частку високоліквідних активів (А _{вл}) у робочих активах (А _р)	Не менше 20%
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	$K_{рл} = \frac{А_{д}}{З}$	Характеризує забезпечення дохідними активами банку (А _д) його зобов'язань (З)	–
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (з метою визначення незбалансованої ліквідності)	$K_{рл} = \frac{КР}{Д}$	Розкриває наскільки видані кредити (КР) забезпечені всіма залученими депозитами (Д), тобто показує чи є незбалансована ліквідність	70-80%
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	$K_{глз} = \frac{А_{вл} + А_{м}}{З}$	Розкриває здатність банку погасити зобов'язання (З) високоліквідними активами (А _{вл}) і шляхом реалізації майна (А _м)	–

Показник ROA відображає «результативність, надійність і перспективи розвитку банку, у чому зацікавлені всі сторони - і власники, і клієнти, і вкладники, і менеджери і, безумовно, держава, оскільки рентабельність активів (ROA):

- це основний показник, що співвідносить чистий прибуток із загальними ресурсами в управлінні (активами) і характеризує ефективність управління активно-пасивними операціями, а саме: рівень віддачі на одиницю вкладених коштів у активні операції;
- прибутковість активів вважається найкращим показником для оцінки результатів роботи менеджменту банку» [17, с. 310-311].

Інший показник, який відображає ефективність діяльності банку є показник рентабельності власного капіталу банку, який «розраховується як відношення прибутку банку після оподаткування на звітну дату до середньої вартості балансового капіталу за відповідний період і виражається у процентах» [31].

Окрім загальноприйнятих показників, що відображають ефективність діяльності банку, ми пропонуємо показник відношення резервів за активними операціями до сукупних активів. Даний показник відображає ефективність діяльності банку з точки зору його ризик-апетиту, та в основному стосується банківського кредитування і кредитних ризиків. Чим більше значення цього показника, тим менша ефективність кредитної політики банку, адже кредитування ненадійних позичальників чи кредитування без застави активізує ризики неповернення кредитів в умовах незначного погіршення кон'юнктури економіки, що призводить до зростання прострочених кредитів та вимагає збільшення обсягів банківських резервів за активними операціями. В свою чергу збільшення резервів за активними операціями відноситься банком на витрати і зменшує його прибутковість, окрім цього в банку зменшуються обсяги коштів, які можна було б використати на кредитування підприємств і населення.

Рівень довіри до банку можна визначити шляхом розрахунку частки депозитів фізичних осіб у пасивах банку, адже обсяги депозитів відображають не лише результати маркетингової політики банку, але й зацікавленість власників тимчасово вільних коштах у тій чи іншій банківській установі.

На підставі розрахунку показників оцінки діяльності комерційного банку та визначення їх середнього значення в розрізі банків дозволяє сформулювати наскрізний рейтинг (табл. 3.4) для всієї банківської системи, а не тільки для найбільш надійних банків.

Таблиця 3.4

**Рейтинг банків, що розрахований за методикою аналізу ефективності
банку станом на 1.09.2021 року**

№ п/п	Назва банку	Рейтингова оцінка	№ п/п	Назва банку	Рейтингова оцінка
1	АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	23,7	36	ПАТ "МТБ БАНК"	9,5
2	АТ "БАНК ФОРВАРД"	20,6	37	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	9,3
3	АТ "А - БАНК"	19,4	38	АТ "СПБ"	9,1
4	АТ КБ "ПриватБанк"	16,0	39	АТ "АКБ "КОНКОРД"	8,9
5	АТ "АЛЬТБАНК"	15,8	40	АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	8,7
6	АТ "Райффайзен Банк"	15,7	41	АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	8,5
7	АТ "АЛЬФА-БАНК"	15,5	42	АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК"	8,4
8	АТ "Ідея Банк"	14,2	43	АТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"	8,3
9	АТ "УКРСИББАНК"	13,9	44	АТ "ПРАВЕКС БАНК"	7,7
10	АТ "АЙБОКС БАНК"	13,9	45	АТ "КБ "ГЛОБУС"	7,5
11	АТ "ОКСІ БАНК"	13,9	46	АТ "БАНК 3/4"	7,5
12	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	13,7	47	АТ "АСВІО БАНК"	7,4
13	АТ "ПУМБ"	13,7	48	АТ "РВС БАНК"	7,2
14	АТ "Ощадбанк"	13,2	49	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	7,1
15	Полікомбанк	13,1	50	АТ "КРИСТАЛБАНК"	6,7
16	АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	12,8	51	АТ "БАНК АЛЪЯНС"	6,3
17	АТ "ОТП БАНК"	12,6	52	АТ "АП БАНК"	5,9
18	АТ "СБЕРБАНК"	12,5	53	АТ "Укрексімбанк"	5,8
19	АТ "МОТОР-БАНК"	12,3	54	АТ "БАНК СІЧ"	5,7
20	АТ "КОМІНВЕСТБАНК"	12,2	55	АТ "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	5,4
21	АТ "Полтава-банк"	12,1	56	АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	4,5
22	Акціонерний банк "Південний"	12,0	57	АТ "МІБ"	4,3
23	АТ "КРЕДОБАНК"	11,5	58	АТ "СКАЙ БАНК"	4,2
24	АТ "СІПІБАНК"	11,3	59	АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	3,8
25	АТ "МЕГАБАНК"	11,3	60	ПрАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	3,2
26	АТ "ТАСКОМБАНК"	11,2	61	АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	2,8
27	АТ "БАНК "ГРАНТ"	11,1	62	АТ "БАНК ТРАСТ-КАПІТАЛ"	2,7
28	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	11,0	63	АТ "БАНК "ПОРТАЛ"	2,2
29	АТ АКБ "Львів"	10,9	64	АТ "БАНК АВАНГАРД"	2,2

30	АТ "БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ"	10,5	65	АТ "ІНГ Банк Україна"	2,1
31	АТ "АБ "РАДАБАНК"	10,4	66	АТ "ЮНЕКС БАНК"	2,1
32	АТ "КІБ"	10,2	67	АТ "Дойче Банк ДБУ"	1,5
33	АТ "МетаБанк"	10,0	68	АТ "АЛЬПАРІ БАНК"	0,2
34	АБ "УКРГАЗБАНК"	9,8	69	АТ "БТА БАНК"	-0,6
35	АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	9,5	70	АТ "Український банк реконструкції та розвитку"	-0,6
			71	ПАТ "Промінвестбанк"	-12,4

Альтернативною методикою рейтингового аналізу банків є регресійна методика. Цією методикою передбачається визначення деякої сукупності банків, розрахунок значень факторних показників по кожному банку і середніх за їх сукупністю. З метою елімінування масштабу показників обчислюються узагальнюючі показники у вигляді відношення показників окремих банків до середнього значення за сукупністю, потім усереднюються узагальнюючі показники [76, с. 29]. У процесі регресійного аналізу визначається взаємозв'язок між результатами банківської діяльності та факторами, що їх визначають. Перевагою зазначеного методу є отримання об'єктивної оцінки, що ґрунтується на аналізі взаємозв'язків з ефектом, і можливість оновлення оцінки ваги відповідно до змін впливу факторів на результати діяльності [68, с. 86].

Тому в останні роки у міжнародній банківській практиці спостерігається відмова від коефіцієнтного аналізу та використовується підхід до порівняльної оцінки ефективності банківських установ, що має назву Data Envelopment Analysis (DEA), або оболонковий аналіз даних. Метод DEA є непараметричним методом оцінки економічних систем, що найбільш поширеним є саме у банківській практиці, проте для українського фінансового ринку він є відносно новим і для оцінки діяльності банків почав використовуватись тільки в останні роки. Ефективність методу DEA підтверджується тим, що його активно використовують для оцінки банківських установ таких країн, як: Бразилія, Гонконг, Греція, Індія, Канада, Кіпр, Німеччина, Нова Зеландія, Португалія, Російська Федерація, Словаччина, США, Таїланд, Туреччина, Чехія та ін. [7, с. 34].

Традиційно, банки зосереджували увагу на різноманітних коефіцієнтах з метою оцінки певних аспектів їх операцій. Проте, коефіцієнтний аналіз не дозволяє адекватно та справедливо оцінити результати роботи кожного банку або його підрозділу пропорційно з його об'єктивними можливостями, що дозволяє здійснити DEA. У порівнянні з традиційними кількісними методами, DEA, як непараметричний метод, має наступні переваги:

- відсутність необхідності порівняння різних показників та присвоєння ним вагових коефіцієнтів;
- отримані результати представляють інтегральну оцінку ефективності кожного об'єкту;
- пошук потенційних можливостей для вдосконалення діяльності банківської установи;
- визначення джерел низької ефективності банку;
- врахування потреб керівництва при проведенні оцінки;
- відсутність потреби у попередньому визначенні найкращих значень показників [103, с. 75].

DEA дозволяє розрахувати:

- кордон ефективності або оболонкову поверхню, що складається з фінансових інститутів, що функціонують як еталони;
- бали ефективності для кожного банку або підрозділу, що відображають його відстань від кордону ефективності (дана міра дорівнює одиниці для ефективних банків по вибірці і менше 1 для інших);
- ефективну опорну множину, або однорідну групу (невелика підмножина ефективних банків, близьких до оцінюваних), на яку в подальшому орієнтуються неефективні банки;
- ефективні мітки для кожного неефективного банку (проекції на кордон ефективності) [7, с. 34].

Центральним поняттям методу DEA є ефективність. Ефективність банку визначається шляхом порівняння його вхідних та вихідних параметрів, що мають бути пов'язані між собою. Під вхідними змінними розуміються ресурси,

що необхідні банку для його діяльності, під вихідними параметрами розуміються банківські продукти або надані послуги.

Метод DEA дозволяє здійснити рейтингову оцінку банків та їх підрозділів за показником ефективності, що визначається обраними дослідником показниками та моделлю [76, с. 31].

Метод DEA був розроблений П. Фарреллом у 1957 році, а на практиці був вперше застосований у 1978 році групою вчених – А. Чарнсом, В. Купером та Е.дсом, що й дали методу назву Data Envelopment Analysis. Традиційною основою DEA є метод лінійного програмування, що дозволяє знайти оптимальне серед безлічі допустимих рішень. При цьому рішення завдання зведене до побудови так званої межі ефективності у багатовимірному просторі змінних, що характеризують аналізований об'єкт, та визначення відносної ефективності цих об'єктів [7, с. 35].

Міра ефективності у методі DEA має наочний економічний зміст. Вона показує кількість відсотків, на яку керівництво об'єкту має збільшити або зменшити вхідні або вихідні показники з метою досягнення рівня ефективності, оскільки існують інші об'єкти, реальні або гіпотетичні, що функціонують оптимально. Таким чином, DEA є не тільки методом оцінки, а також методом управління, що є особливо важливим стосовно даного дослідження. Також, DEA можна використовувати як метод рейтингування, оскільки результатом розрахунків є підсумкове значення, що вимірюється у відсотках та дозволяє порівнювати аналізований об'єкт з іншими [103, с. 76].

Необхідно зауважити, що метод DEA дозволяє оцінювати будь-які аспекти банківських операцій. На даний момент існує декілька підходів в рамках даного методу до вибору параметрів. Найбільш вагомими є наступні два: виробничий підхід (production approach) та посередницький підхід (financial intermediation approach).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Дослідження особливостей рейтингової оцінки банків національними рейтинговими агентствами дало змогу виокремити декілька причин, які ускладнюють оцінку всіх без винятку банків України, а саме нестача достовірної інформації, складність формування оптимальної системи показників, адекватність побудови прогнозних значень рейтингів, надто розгалужена система оцінки, яка передбачає поєднання великої кількості показників. Саме ці проблеми призводять до того, що кожне національне рейтингове агентство оцінює лише невелику кількість банків України і, навіть не зважаючи на те, що сукупно всі національні рейтингові агентства оцінюють 85% банків. Це не сприяє порівнюваності рейтингів, адже методики рейтингування є різними. Особливу складність викликають методики оцінки якісних показників, які ґрунтуються на експертних судженнях тих чи інших експертів, що вносить певний суб'єктивізм у рейтинговий показник. Тому враховуючи таку проблему необхідно розробити окрему методику оцінки якісних факторів, які впливають на ефективність діяльності банку, що, на наш погляд повинна передбачати чіткі критерії оцінки менеджменту банку, його організаційної структури, стратегічних документів, політики банку з управління ризиками, ліквідністю, прибутковістю тощо.

З метою формування наскрізного рейтингу вітчизняних банків в роботі запропоновано авторську методику рейтингування банківської діяльності, яка ґрунтується на розрахунку таких показників: рентабельність активів та рентабельність капіталу, що відображають ефективність діяльності банку; відношення резервів за активними операціями до сукупних активів. Даний показник відображає ефективність діяльності банку з точки зору його ризик-апетиту, та в основному стосується банківського кредитування і кредитних ризиків; показник, який відображає рівень довіри до банку та визначається шляхом розрахунку частки депозитів фізичних осіб у пасивах банку, адже обсяги депозитів відображають не лише результати маркетингової політики банку, але й зацікавленість власників тимчасово вільних коштів у тій чи іншій

банківській установі. На підставі розрахунку запропонованих показників оцінки діяльності комерційного банку та визначення їх середнього значення в розрізі банків в роботі сформовано наскрізний рейтинг вітчизняних банків за яким до ТОП-5 найкращих банків увійшли АТ «Універсал банк», АТ «Банк Форвард», АТ «А – Банк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Альтбанк», а до ТОП-5 банків з найнижчим рейтингом увійшли – АТ «Дойче Банк ДБУ», АТ «Альпарі банк», АТ «БТА БАНК», АТ «Український банк реконструкції та розвитку», ПАТ «Промінвестбанк».

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу наукової літератури з банківської справи зроблено висновок, що під рейтингом банку потрібно розуміти комплексну порівняльну оцінку діяльності банківської установи з метою ухвалення управлінських рішень, що ґрунтується на даних фінансової звітності та експертних оцінках.

2. Рейтинг за своєю природою виконує функцію перетворення значних обсягів інформації в рекомендації щодо прийняття рішень найбільш стислим чином. Створення, підтримка та надання рейтингів забезпечується певною технологією формування даних звітності та інших джерел в компактну форму рейтингових оцінок.

3. Технологія формування рейтингів складається з наступних етапів: створення моделі діяльності об'єкту рейтингування; формування на основі моделі рейтингової методики, що включає: систему показників оцінки стану об'єкту, визначення граничних значень показників, формування рейтингової шкали; визначення інформаційних джерел, що забезпечуватимуть отримання необхідних показників із потрібною періодичністю: фінансова звітність, офіційні видання, створення власної бази даних; розрахунок рейтингової оцінки, її аналіз із залученням додаткової інформації та суджень експертів та відображення на рейтингову шкалу; розповсюдження рейтингу як інформаційного продукту.

4. Рейтингова оцінка банків відіграє важливу роль для всіх споживачів банківських послуг, центрального банку та банківських установ-конкурентів, адже є тим інформаційним продуктом, на основі якого можна прийняти рішення щодо побудови співпраці з тим чи іншим банком. Рейтинг банку для його клієнтів є способом підтримання довіри до банківської установи, примноження і утримання існуючих клієнтів. Для центрального банку банківські рейтинги є індикаторами їх фінансової звітності, на основі аналізу яких приймаються управлінські рішення щодо регулювання банківської діяльності.

5. Рейтинги банків є не лише зовнішніми, які складаються експертними

рейтинговими агентствами, центральними банками чи засобами масової інформації, але і внутрішніми, що розробляються правлінням банку для оцінки ефективності діяльності того чи іншого підрозділу банківської установи або їх працівників. Можливість формування внутрішніх рейтингів банку дозволяє використовувати підходи до рейтингового управління банком та дає змогу менеджменту порівняти ефективність тих чи інших підрозділів і на цій основі прийняти зважені управлінські рішення.

6. В роботі проаналізовано методики рейтингового оцінювання відділень одних із найбільших банків України, а саме АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ КБ «ПриватБанк» та ПАТ «УкрСиббанк» на основі чого зроблено висновок, що такі методики є невід'ємним елементом системи управління банком, адже з одного боку дозволяють виявити проблеми в діяльності того чи іншого відділення, а з іншого – стимулюють конкуренцію між відділеннями, яка сприяє загальному підвищенню ефективності діяльності банківської установи. Окрім цього, доведено позитивний вплив методик рейтингування банківської діяльності на забезпечення високого рівня якості обслуговування, адже на основі опитування через канали мобільного та інтернет зв'язку менеджмент банку має змогу оцінити якість обслуговування клієнтів тим чи іншим працівником. На основі внутрішніх рейтингів керівництво банку має змогу прийняти виважені управлінські заходи щодо усунення проблем банківської діяльності, формування стратегічних пріоритетів розвитку банку тощо.

7. Аналіз методик рейтингової оцінки банків провідних міжнародних рейтингових агентств Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's дав змогу зробити висновок про те, що такі методики передбачають формування рейтингу банку не тільки за показниками фінансової звітності комерційних банків, але й з врахуванням суверенного рейтингу країни в якій здійснює свою діяльність комерційний банк. Врахування суверенного рейтингу країни для формування рейтингової оцінки банку є важливим з тих позицій, що рейтинг країни відображає загальну політико-економічну ситуацію в якій працює банк, що, в свою чергу, дозволяє передбачити ймовірні ризики та загрози для банківської

установи. Окрім цього, міжнародні рейтингові агенства Fitch Ratings, Moody's, Standard & Poor's в основному присвоюють рейтинги лише тим банкам, які тривалий час працюють на ринку банківських послуг, беруть участь у міжнародних операціях, є системно важливими банками для країни та користуються певним діловим авторитетом. Присвоєння рейтингу міжнародних рейтингових агентств безумовно підвищує статус банку, а отже і вартість його капіталу. В Україні до таких банків належать

8. В Україні рейтингування банківської діяльності здійснюється п'ятьма національними агентствами «Кредит-рейтинг», «Рюрік», «ІВІ-Рейтинг», «Експерт-Рейтинг», «Стандарт-Рейтинг». Методики цих агентств ґрунтуються на коефіцієнтних методах оцінки, а також на наближених методиках до методики CAMELS. На відміну від міжнародних рейтингових агентств національні рейтингові агентства в сукупності охоплюють 85% банківських установ, які працюють на ринку банківських послуг, а присвоєні ними рейтинги є вищими, а в деяких випадках значно вищими, ніж рейтинги міжнародних агентств. Основна причина такої розбіжності в рейтингах міжнародних і національних рейтингових агентств полягає в тому, що в національних рейтингових методиках мало уваги приділяється взаємозв'язку банківської діяльності та макроекономічної кон'юнктури, яка безумовно впливає на здатність банків своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Окрім цього національні рейтингові агентства не включають до своїх рейтингів всіх вітчизняних банків, а велика кількість рейтингових агентств не зважаючи на посилення конкуренції не сприяє зростанню довіри до банків, адже інвестори, в першу чергу орієнтуються на рейтинг міжнародних рейтингових агентств.

9. Дослідження особливостей рейтингової оцінки банків національними рейтинговими агентствами дало змогу виокремити декілька причин, які ускладнюють оцінку всіх без винятку банків України, а саме нестача достовірної інформації, складність формування оптимальної системи показників, адекватність побудови прогнозних значень рейтингів, надто

розгалужена система оцінки, яка передбачає поєднання великої кількості показників. Саме ці проблеми призводять до того, що кожне національне рейтингове агентство оцінює лише невелику кількість банків України і, навіть не зважаючи на те, що сукупно всі національні рейтингові агентства оцінюють 85% банків. Це не сприяє порівнюваності рейтингів, адже методики рейтингування є різними. Особливу складність викликають методики оцінки якісних показників, які ґрунтуються на експертних судженнях тих чи інших експертів, що вносить певний суб'єктивізм у рейтинговий показник. Тому враховуючи таку проблему необхідно розробити окрему методику оцінки якісних факторів, які впливають на ефективність діяльності банку, що, на наш погляд повинна передбачати чіткі критерії оцінки менеджменту банку, його організаційної структури, стратегічних документів, політики банку з управління ризиками, ліквідністю, прибутковістю тощо.

10. З метою формування наскрізного рейтингу вітчизняних банків в роботі запропоновано авторську методику рейтингування банківської діяльності, яка ґрунтується на розрахунку таких показників: рентабельність активів та рентабельність капіталу, що відображають ефективність діяльності банку; відношення резервів за активними операціями до сукупних активів. Даний показник відображає ефективність діяльності банку з точки зору його ризик-апетиту, та в основному стосується банківського кредитування і кредитних ризиків; показник, який відображає рівень довіри до банку та визначається шляхом розрахунку частки депозитів фізичних осіб у пасивах банку, адже обсяги депозитів відображають не лише результати маркетингової політики банку, але й зацікавленість власників тимчасово вільних коштах у тій чи іншій банківській установі. На підставі розрахунку запропонованих показників оцінки діяльності комерційного банку та визначення їх середнього значення в розрізі банків в роботі сформовано наскрізний рейтинг вітчизняних банків за яким до ТОП-5 найкращих банків увійшли АТ «Універсал банк», АТ «Банк Форвард», АТ «А – Банк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Альтбанк», а до ТОП-5 банків з найнижчим рейтингом увійшли – АТ «Дойче Банк ДБУ», АТ

«Альпарі банк», АТ «БТА БАНК», АТ «Український банк реконструкції та розвитку», ПАТ «Промінвестбанк».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасенко М. В. Аспекти рейтингового управління діяльністю банків. Сучасні проблеми фінансового моніторингу: збірник матеріалів Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції (2 червня 2011 р.). Х.: ХНЕУ, АДВА, 2011. С. 20-22.
2. Афанасенко М. В. Особливості застосування рейтингів в процесі реалізації функцій управління банком. Управління розвитком : зб. наук. статей. Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. № 5 (102). С. 53-55.
3. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: Астон, 2012. 358 с.
4. Батковський В. А. Рейтингова оцінка діяльності банків. Фінанси України. 2004. № 5. С. 145-150.
5. Бех М. С. Особливості рейтингової оцінки банків. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2012. Вип. 2. С. 263-269.
6. Ганзюк С. М., Каграманян Е. А. Теоретичні та практичні аспекти визначення кредитного рейтингу банків в Україні. Світ фінансів. 2018. Вип. 2. С. 145-155.
7. Гогой І. Ю. Рейтингова оцінка діяльності комерційних банків за системою CAMELS. Управління розвитком. 2014. № 4. С. 54-56.
8. Гончарова А. С., Тюльпан А. О., Антоненко В. М. Особливості управління кредитним портфелем українських банків за результатами рейтингової оцінки. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 14. С. 246-250.
9. Гринько Р. І., Гринько О. Р. Термінологічний словник ринкової економіки: глобалізація, маркетинг, статистика, страхування, фінанси. Львів : НВФ "Українські технології", 2006. 216 с.

10. Дзюблюк, О. В., Михайлюк Р. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль : Терно-граф, 2009. 316 с.
11. Економічна енциклопедія : у 3 т. Т.1. Редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.), та ін. К. : Видавничий цент «Академія», 2000. 864 с.
12. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В.С. Стельмах та ін.- К.: Молодь, Ін Юре, 2001. 680 с.
13. Житний П.Є., Рязанова Н.О. Аналіз рейтингу діяльності банківських установ. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/923/Analiz%20reitinga.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
14. Заруба Ю.О. Конкурентоспроможність комерційного банку. Фінанси України. 2001. № 2. С. 119-124.
15. Золотарьова О. В. С. О. Гура Конкурентоспроможність банку: зміст, фактори впливу та перспективні методи оцінювання. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 3. С. 34-37.
16. Іщенко О.О. Рейтингові системи моніторингу та оцінки фінансової стійкості банку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Випуск 6. Частина 4. С. 238- 241.
17. Карчева Г. Т. Системний аналіз прибутковості діяльності банків України. Бізнес-Інформ. 2015. № 9. С. 308-313.
18. Кредитні рейтинги банків. URL: <https://bankografo.com/analiz-bankiv/rejting-bankiv/kredytни-reytingi-bankiv>.
19. Кушнір С.О Аналіз іноземних рейтингових методик оцінки фінансової стійкості банків з метою створення уніфікованої моделі для банків України. Глобальні та національні проблеми економіки Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2015. Випуск 8. С. 1023-1028.
20. Кушнір С.О., Топчанюк О.В. Аналіз іноземних рейтингових методик оцінки фінансової стійкості банків з метою створення уніфікованої

моделі для банків України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 8. С. 1023-1028.

21. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання і нагляду: Науково-аналітичні матеріали. Вип. 11 / В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, В.В. Крилова, Р.М. Набок, О.Г. Приходько, Н.В. Грищук. К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2008. 220 с.

22. Методика рейтингового оцінювання діяльності відділень АТ «Райффайзен Банк Аваль». АТ «Райффайзен Банк Аваль». Київ. 2009. 113 с.

23. Методика рейтингового управління банком АТ КБ «ПриватБанк». Дніпропетровськ. 2009. 122 с.

24. Методологія ТОВ «РА «Стандарт-Рейтинг» з визначення, оновлення, призупинення, відкликання рейтингів банків. URL: https://standard-rating.biz/data/upload/Methods/banks_ukr_19022016.pdf/

25. Миронов Ю. Б. Сутність і призначення банківських рейтингів. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.1. С. 243-249.

26. Миронов Ю. Б. Класифікація банківських рейтингів та їх практичне використання. Вчені записки університету "КРОК". Серія : Економіка. 2014. Вип. 35. С. 73-78.

27. Моїсеєнко О. П. Механізм управління складовими економічної системи на основі рейтингового індикатора збалансованої системи показників. Моделювання регіональної економіки. 2013. № 2. С. 103-110.

28. Молдавська О. В. Рейтингова оцінка ринкової стратегії банків України. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 22. С. 62-66.

29. Мусієнко О.М., Маслова А.Ю. Сучасна практика рейтингового оцінювання діяльності банків на основі таксометричного методу. Фінансовий простір. 2014. № 1 (13). С. 121-126.

30. Національна рейтингова шкала: постанова Кабінету Міністрів України № 665 від 26 квітня 2007 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/77328546>.

31. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.
32. Офіційний сайт національного рейтингового агентства «Експерт-Рейтинг». URL: <http://www.expert-rating.com>.
33. Офіційний сайт національного рейтингового агентства «ІВІ-Рейтинг». URL: <http://ibi.com.ua>.
34. Офіційний сайт національного рейтингового агентства «Кредит-Рейтинг». URL: <https://www.credit-rating.ua>.
35. Офіційний сайт національного рейтингового агентства «Рюрик». URL: <http://rurik.com.ua>.
36. Офіційний сайт національного рейтингового агентства «Стандарт-Рейтинг». URL: <https://standard-rating.biz/>
37. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. К. : КНЕУ, 2003. 347 с.
38. Положення з рейтингової оцінки відділень і банківських послуг ПАТ «УкрСиббанк». Харків. 2010. 75 с.
39. Полушина О.С., Ходоровский М.Я. Рейтинговая оценка финансового состояния банков: проблемы и перспективы. Известия УрГЭУ. 2010. С. 65-70.
40. Приходько Є.А. Методи оцінки конкурентоспроможності банку на депозитному ринку. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 6, 2015. 785-789.
41. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07 грудня 2000 р. № 2121-III. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 03.01.2019).
42. Пшик Б.І. Актуальні проблеми рейтингового оцінювання комерційних банків в Україні. Вісник університету банківської справи НБУ. 2014. № 2(20). С. 149-152.
43. Рейтингова методологія (нова редакція) для рейтингових оцінок за національною шкалою: наказ генерального директора ТОВ «Кредит-Рейтинг» №4 від 21 березня 2016 року. 37 с.

44. Рейтингова методологія та процедура для оцінювання банків «Експерт-Рейтинг». URL: http://www.expert-rating.com/data/upload/methods/20160219/BANKS_2016_02_19.pdf.
45. Рейтинговое агентство Fitch. Рейтингование финансовых организаций, базовая методология. URL: <http://www.fitchratings.ru/>
46. Рейтинговое агентство Moody's. Рейтинги финансовой устойчивости банков: методология присвоения рейтингов по глобальной шкале. URL: <http://www.moody.ru/>
47. Рейтинговое агентство Standard & Poor's. Присвоение рейтингов банкам: методология и допущения. URL: <http://www.standardandpoors.com/home/ru/ru>
48. Рисін М. В. Рейтингова оцінка діяльності банків як інструмент аналізу фінансового стану. Вісник Університету банківської справи НБУ. 2014. № 2 (20). С. 159-163.
49. Сало І. В., Мірошніченко О. В. Система управління конкурентоспроможністю банку. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 5. С. 279-286.
50. Самборська-Музичко Ю. О. Конкурентоспроможність як об'єкт аналізу при формуванні стратегії банку. Економічний аналіз. 2014. Т. 17, № 1. С. 181-188.
51. Самородов Б. В. Результати визначення рейтингів банків з використанням модифікованого таксонометричного методу. Фінанси, облік і аудит. 2012. Вип. 19. С. 161-169.
52. Сирчин О. Л. Показники оцінки ліквідності банку. Вісник соціально-економічних досліджень. 2016. № 1. С. 267-274.
53. Стащук Д. Рейтинг фінансової результативності банку. Ринок цінних паперів України. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. 2010. № 11-12. С. 29-34.

54. Ткаченко Т. П., Волинець Д. П. Оцінка фінансової стійкості ПАТ «Альфа-банк» за допомогою регресійного аналізу. Економічний форум. 2017. № 1. С. 220-223.
55. Філіппов В. Ю., Дишкант Н. О. Аналіз інструментів комплексної рейтингової оцінки діяльності банку. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 1(2). С. 18-22.
56. Фурсова В.А. Дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду рейтингового оцінювання надійності комерційного банку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 231-234.
57. Чмутова І. М., Кубар О. І. Технологія рейтингового управління фінансовою діяльністю банку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2014. Вип. 5(4). С. 153-156.
58. Шварц О. В. Рейтингова система оцінки надійності комерційного банку. Бізнес Інформ. 2015. № 12. С. 293-298.
59. Шевцова О. Й. Портянова О. В. Конкурентна позиція банку: оцінка за видами діяльності. Економічний аналіз. 2015. Т. 21, № 1. С. 212-219.
60. Шостак Л. В., Павлова С. В. Оцінювання системи корпоративного управління за допомогою рейтингів. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 9. С. 98-102.
61. Яремко С.А., Бевз С.В. Побудова моделі рейтингового оцінювання результатів діяльності комерційних банків. Науковий журнал «Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво». Луцьк. 2015. Випуск № 18. С. 178-185.

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні розділи та ключові індикатори оцінки комерційних банків за методикою рейтингового агентства «Рюрик»

Назва розділу методики	Ключові індикатори оцінки банку
1. Загальна інформація про Банк	Досвід роботи Банку на ринку. Історія розвитку Банку. Наявні ліцензії та дозволи Прецеденти порушення діючого законодавства та нормативів НБУ, відкриття санкцій, ліцензій, введення тимчасової адміністрації, штрафних санкцій
<i>Аналіз загальної характеристики бізнесу</i>	Стратегія, місія, мета, цілі Банку. Позиціонування на ринку. Основні конкурентні переваги. Належність до фінансово-промислових груп або об'єднань компаній. Рейтингова та кредитна історія Банку.
<i>Оцінка масштабів діяльності Банку</i>	Динаміка ключових балансових показників та ринкової позиції Банку. Розвиток філіальної мережі. Стан, розвиток та потенціал клієнтської бази. Стан та розвиток системи електронних розрахунків. Характеристика розвитку продуктової лінійки. Публічний імідж Банку та коло найбільших партнерів. Інформаційна відкритість.
<i>Оцінка системи управління Банком</i>	Збалансованість організаційної структури Банку. Основні акціонери, їх бізнес-активи та ринкова репутація. Концентрація власності. Рівень підтримки Банку з боку акціонерів. Частота зміни акціонерів Банку. Можливість конфлікту інтересів власників. Компетенція та досвід ТОП-менеджменту Банку. Кількість та компетенція персоналу Банку.
<i>Оцінка системи управління ризиками Банку</i>	Організаційна структура підрозділів ризик-менеджменту. Система управління кредитним, валютним, процентним, операційним, юридичним ризиками та ризиком ліквідності.
<i>Рівень виконання економічних нормативів та лімітів</i>	Рівень та динаміка виконання нормативів капіталу, ліквідності, кредитного ризику, інвестування та лімітів валютної позиції.
2. Стан банківської системи України	Зміни в інституційній структурі банківської системи. Структура та динаміка активів банківської системи. Структура та динаміка кредитно-інвестиційного портфелю банківської системи. Обсяг та структура портфелю простроченої заборгованості за кредитами. Структура та динаміка зобов'язань українських банків. Структура та динаміка депозитного портфелю українських банків. Структура та динаміка капіталу українських банків. Структура доходів та витрат українських банків, ступінь впливу основних статей на фінансовий результат. Динаміка зміни позицій Банку в ренкінгу за основними балансовими показниками по системі та по груп.

3. Аналіз і оцінка якості активів Банку	<p>Об'єм та динаміка активів Зміна структури активів. Ліквідні активи. Дохідні активи. Об'єм та структура кредитно-інвестиційного портфелю. Обсяги активних операцій з інсайдерами та пов'язаними підприємствами. Об'єм та структура портфелю цінних паперів, динаміка зміни. Структура кредитно-інвестиційного портфелю за класами. Структура кредитного портфеля в розрізі строків простроченої заборгованості. Об'єм резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями. Структура кредитного портфелю в розрізі клієнтів, видів економічної діяльності, секторів економіки, строків та валют. Вартість наданих кредитів. Концентрація кредитного ризику.</p>
4. Аналіз і оцінка якості зобов'язань Банку	<p>Об'єм та динаміка зобов'язань Зміна структури зобов'язань. Залежність від ринку МБК та рефінансування НБУ. Структура коштів клієнтів в розрізі видів клієнтів, видів економічної діяльності, секторів економіки, строків та валют. Вартість ресурсів. Стабільність мінімального залишку коштів до запитання. Концентрація коштів найбільших клієнтів.</p>
5. Аналіз власного капіталу Банку	<p>Об'єм та динаміка власного капіталу. Структура власного капіталу. Динаміка джерел росту власного капіталу. Якість та достатність капіталу.</p>
6. Аналіз фінансових результатів Банку	<p>Динаміка та структура доходів. Динаміка та структура витрат. Ступінь впливу найбільших статей доходів та витрат на фінансовий результат. Динаміка та об'єм прибутку. Рентабельність операцій Банку та оцінка ефективності діяльності.</p>
7. Характеристика емісії облігацій Банку	<p>Спосіб випуску та період обертання облігацій, можливість викупу. Цільове використання залучених коштів від емісії. Вартість обслуговування. Ступінь впливу на фінансову стійкість Банку. Наявність забезпечення емісії. Надійність забезпечення.</p>

Додаток Б

Згрупований рейтинг українських банків за методиками міжнародних та національних рейтингових агентств

№ п/п	Назва банку	Fitch Ratings	Moody's	Standard & Poor's	Кредит-Рейтинг	Рюрик	ІВІ-Рейтинг	Стандарт-рейтинг	Експерт рейтинг
1	АТ КБ «ПриватБанк»	uaAA	uaB					uaAA	
2	АТ «Ошадбанк»	uaAA	uaB						
3	АТ «Укресімбанк»	uaAA	uaCCC						
4	АБ «УКРГАЗБАНК»	B					uaAA+		uaAA+
5	АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»	uaAAA						uaAAA	
6	АТ «ПРОКРЕДИТ БАНК»	uaAAA							
7	АТ «Райффайзен Банк»		uaAA					uaAAA	
8	АТ «СБЕРБАНК»		uaB				uaAA+		
9	Акціонерний банк «Південний»		uaB		uaAA				
10	ПАТ «БАНК ВОСТОК»		uaB		uaAA+				
11	АТ «БАНК АЛЬЯНС»			uaB		uaAAA			
12	А-Банк				uaAA-				
13	АВАНГАРД БАНК				uaAAA				
14	АЛЬТБАНК				uaAA-				
15	АСВІО БАНК				uaAA+				
16	БАНК ГРАНТ				uaAA				
17	БАНК ІНВЕСТИЦІЙ І ЗАОЩАДЖЕНЬ				uaAA	uaAA			
18	Ідея Банк				uaAA				
19	ІНГ Банк Україна				uaAAA				
20	ІНДУСТРІАЛБАНК АКБ				uaAA			uaAA	
21	Міжнародний інвестиційний банк (МІБ)				uaBBB+				
22	МТБ БАНК (МАРФІН БАНК)				uaAA	uaAAA-			
23	ОТП БАНК				uaAAA				
24	ПУМБ				uaAAA				
25	Український банк реконструкції і розвитку (УБРР)				uaA+				
26	Універсал Банк				uaAAA				
27	АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК»					uaAAA			
28	АТ «БАНК СІЧ»					uaAAA			
29	АТ «РВС БАНК»					uaAA+			
30	АТ «АКБ «КОНКОРД»					uaAA			
31	АТ «УКРБУДІНВЕСТБАНК»					uaAA			
32	АБ «КЛІРИНГОВИЙ ДІМ»					uaAA			
33	АТ «АБ «РАДАБАНК»					uaAA			
34	АТ «ОКСІ БАНК»					uaA+	uaA-		
35	ПрАТ «СК «Український фінансовий альянс»					uaA-			
36	АТ «Полікомбанк»					uaA-			
37	КРИСТАЛБАНК						uaAA		
38	Перший Інвестиційний Банк						uaAA		
39	БАНК 3/4						uaA		
40	ЮНЕКС БАНК						uaA+		
41	БАНК ФОРВАРД						uaA		
42	БТА Банк						uaBBB		
43	СКАЙ БАНК						uaA+		
44	Львів АКБ						uaA+		

